

ЭНГ АВВАЛ НАМОЗДАН СЎРАЛАМИЗ

Аллоҳ таоло Қуръони каримда бундай марҳамат этади: «**Намозни тўқис адо қилинг! Албатта, намоз бузуқлик ва ёмонликдан тўсур**» (*Анкабут, 45*). Расулulloҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ривоят қилинган ҳадисда бундай дейилади: «Ислом беш нарса устига қурилган: «Ла илаҳа иллаллоҳу Муҳаммадур Расулulloҳ» калимаси маъносини қалб билан тасдиқлаб, тил билан айтиш; намозни адо этиш; Рамазон рўзасини тутиш; закот бериш; Байтуллоҳни ҳаж қилиш».

Расули Акрамдан: «Қайси амал афзал? (Аллоҳга суюклирок)» деб сўрашганида: «Вақтида ўқилган намоз», деб жавоб берганлар (*Бухорий ва Муслим ривоятлари*).

Намоз фазилати ҳақида яна ўнлаб ҳадиси шарифлар бор. Қуйида айримларини келтириб ўтамиз: «Қиёмат куни банданинг биринчи бўлиб ҳисоб қилинадиган амали намоздир» (*Термизий*). «Беш вақт намоз ва жумадан жумагача орадаги гуноҳларга, агар катта гуноҳлар қилинмаса, каффоратдир» (*Муслим ва Термизий*). «Намоз мўминнинг меърождидир» (*Бухорий*). «Банда Раббига энг яқин бўладиган пайт сажда вақтидир» (*Имом Бухорий*). «Қайси бир мусулмон банда намоз ўқиш билан Аллоҳнинг розилигини талаб қилса, гуноҳлари худди дарахтнинг барги тўкилгани каби тўкилиб кетади» (*Аҳмад*).

Мўминлар ва мунофиқлар ўртасидаги фарқ намозда билинади: «**Дарҳақиқат, мўминлар нажот топдилар. Улар намозларида (қўрқув ва умид билан) бўйин эгувчи кишилардир**» (*Мўминлар, 1—2*). «**Мунофиқлар... қачон намозга турсалар, дангасалик билан, одамлар кўрсин деб туради-**

лар ва Аллоҳни камдан-кам ёдга оладилар» (*Нисо, 142*).

Намоз мўминга нажот ва паноҳдир. Саҳиҳ ҳадисларда келишича, қачон Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бошларига бирор ташвишли иш тушса, кечаси кучли шамол бўлса, қуёш ёки ой тутилса, бирор ҳодиса юз берса, бошпа-

налари масжид, ибодатлари намоз бўлиб қолар эди.

Намоз руҳ озукаси, қалб жароҳатининг малҳами, нафс жиловидир. Намоз қийналганларга ёрдам, хавфдагиларга омонлик, заифларга қувват. Намоз бандани Аллоҳ таолога дили ва вужуди билаи боғлайдиган ибодатдир. Намоз имоннинг аломати, қабрни нурлантирувчи зиё, охиратда дўзахдан тўсувчи парда, бандани ёмонлик ва гуноҳлардан қайтарувчи энг яхши даводир.

Хўш, нега намоз ўқиймиз?

Бизни зулумотдан ёруғ дунёга келтирган, яшашимиз учун бу заминни, нафас олишимиз учун мусаффо ҳавони, ичишимиз учун ширин сувни, ейишимиз учун анвойи неъматларни яратиб қўйган Аллоҳ таоло бу неъматлар эвазига танҳо Ўзига қуллик қилишга, намоз ўқишга буюрган. Яъни, намоз Аллоҳ та-

олога қуллик ва шукроналик ифодасидир. Беш вақт намоз ўқибгина Аллоҳнинг розилигини топамиз, Унинг охиратдаги мукофотига — жаннатга эришамиз, иншааллоҳ.

Иш, рўзгор, бола-чақа ташвишлари кўплигидан намоз ўқишга қўли тегмаётганини айтиб: «Нафақага чиқиб олсам...»;

«қизимни узатиб олсам...»; «Манави ишимни битириб олсам...» каби сон-саноксиз баҳоналарни кўрсатиб, намоз ўқишни орқага суриб келаётганларнинг иши ажабланарли. Ажал ҳеч кимнинг юмуши тугашини, иши битишини кутиб турмайди...

Имонни озиқлантириб, куч бериб, янгилаб турадиган нарса намоздир, ибодатдир. Намозсиз имон ташқи кўрғондан ажралган, душман қаршисида яланғочланиб қолган нишонга ўхшайди — ҳар дақиқада маккор душман (нафс, шайтон) бу нишонга ҳужум қилиб қолиши ва енгиши мумкин (Аллоҳ сақласин). Шунинг учун имонимизни ибодат билан қувватлаб, ўткинчи дунёдаги умримизни Аллоҳга қулликда, шукроналикда ўтказишга ҳаракат қилайлик.

Аҳмад МУҲАММАД ТУРСУН

МУНДАРИЖА

Амри маъруф

Аҳмад МУҲАММАД ТУРСУН

Энг аввалдан намоздан сўраламиз 1

Сиҳат-саломатлик йили

Ҳикматлар 5

Маърифий суҳбатлар

Салоҳиддин қори МУҲИДДИН,

Тоҳир МАЛИК

Диёнат тарбияси 10

Амри маъруф

Набийни севиш ва бу муҳаббатнинг аломатлари ... 13

Ҳидоят топганлар

Анселмо ТУРМЕДА (Абдуллоҳ Таржимон)

Қандай қилиб мусулмон бўлганим ҳақида 14

Адабий таҳлил

Абдулмутталиб ЗОМИНИЙ

Ишқ чўғидан бир зарра 18

Мактуб

Адҳамбек АЛИМБЕКОВ

Ҳар бир уйда Қуръони карим бўлсин 19

Қуръон ва биз

Муҳаммад Латиф ЖУМАН

Аллоҳ таоло муҳаббатига сазовор бўлинг 26

Мерос

Хожа Фаҳриддин БУХОРИЙ

Бир дили беғамни излаб 27

Болалар саҳифаси

Кичкина Умарнинг ҳикоялари 28

Наҳийи мункар

Муҳаммад Солиҳ МУНАЖЖИД

Ҳаром нарсалар 30

Сиҳат-саломатлик йили

Сафар МУҲАММАД

Зирк 32

Ҳикматлар 32

Муқованинг 1–4-бетларида Тошкент шаҳридаги «Тўхтабой» жомеъ масжидидан лавҳалар. Абдуллоқий Имомхон ўғли суратга олган.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигингизни сўраймиз

Тафсири

Ваҳба Мустафо аз-ЗУҲАЙЛИЙ

4

ФАЛАҚ СУРАСИ

Бу сурада баъзи инсонларда нафсоний иллатлар туфайли юзага келадиган сеҳр, ҳасад каби қабих хислатларнинг, туннинг ва барча махлуқларнинг ёмонликларидан ҳимояланиш йўли таълим берилади.

Ҳадис илми

Имоми Аъзам АБУ ҲАНИФА

6

МУСНАД

Абу Ҳанифа Ҳаммодан, у Иброҳимдан, у Асваддан, у Ҳазрати Ойишадан ривоят қилади. Ҳазрати Ойиша бундай деди: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жунуб бўлганларида, ухламоқчи бўлсалар, намозга таҳорат олган каби таҳорат олар эдилар».

Хабарлар

8

ИСЛОМ ВА ОЛАМ**Лайлога эсдалик совғалари**

Шу йилнинг 20 январида “islam.ru” сайтига кирувчилар орасида Ислom динини қабул қилган мингинчи мухлис қайд этилди. Бундай шараф Одессада яшовчи украин қизи Юлияга насиб этди. Мусулмон бўлгач, у исминини “Лайло” деб ўзгартирди.

Имомларимиз
Исҳоқжон МУҲАММАДЖОН ўғли

16

ИЛМ АЛЛОҲДАН ҚЎРҚИШДАДИР

Тарихий саналарни, кўпгина шахсларнинг ҳаётини билишгина, ёки бир талай китобларни ўқиб, катта анжуманларда қарсиллатиб нутқ ирод этишгина эмас, балки Аллоҳни таниб, Ундан кўпроқ қўрқиш асл илmdir.

Тафаккур
Мегин ҚОРАБОШ ўғли

20

ПАЙҒАМБАР УЙИМИЗГА ТАШРИФ БУЮРСА...

Шундай эдилар бизнинг Пайғамбаримиз (алайҳиссалом)! Энди ушбу зот келиб бизнинг ҳолимизни паришон қилишларини, кўпол сўзлар билан хафа этишларини тасаввур қила оласизми? Назаримда, бундай ўйлайдиган кишилардаги бўшлиқ саҳобалар ҳаётини яхши билмасликлари натижасида юзага келган.

Шеърят
Жамол КАМОЛ

24

Бошимда мовий осмоним

*Жамол, борингни айтдинг,
энди айтгил Биру Борингни,
Эгам, Парвардигорим,
Холиқим, Раббим, Худойим бор.*

«HIDOYAT»

Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ

Абдулазиз МАНСУР

Абдураззоқ ЮНУС

Анвар ТУРСУН

Дурбек ОБИДЖОН

Муҳаммад Шариф ЖУМАН

Юсуфжон ИСҲОҚ

Эркин МАЛИК

Абдул Жалил ХЎЖАМ

(Бош муҳаррир ўринбосари)

Аҳмад ТУРСУН

Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМХОН ўғли тайёрлади

Бадиий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Тартибловчи

Қудратуллоҳ ЖУМА ўғли

Матнни

Райҳона ХОЛБЕК қизи

терди.

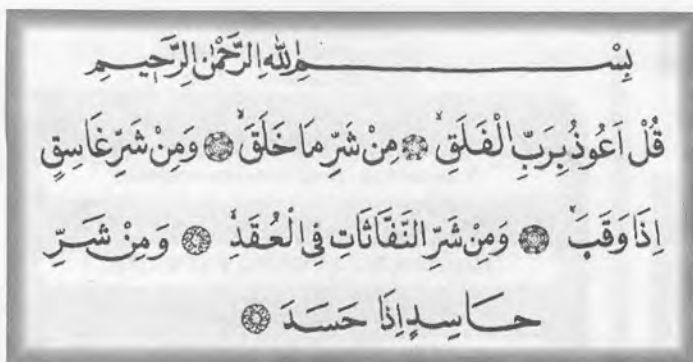
Тарғибот-ташвиқот марказлари:
Андижон вилояти — 8.3742.24-34-04
Раҳбари Ўқтам ҳожи Умурзоқ
Фарғона вилояти — 8.37357.2-12-38
Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;
Тел: 49-18-26, 42-08-07.
Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 170.

Босишга 2005 йил 15 мартда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2005 йил 19 мартда топширилди.
Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Адади 12000 нусха. 57-сон буюртма. «КОНИ NUR» МЧЖда босилди.
Манзили: Тошкент, Муқимий к., 178-уй.
Интернет почтамаиз: hidoyat@ars-inform.uz

Баҳоси келишилган нарҳда.
Макет асл нусхаси Pentium-IV
компьютерда саҳифаланди.

*Қўлёзмалар қайтарилмайди, тақриз қилинмайди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар
тулиқ ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.*

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим

«Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: «Мен тонг Парвардигоридан (менга) ўзи яратган нарсаларнинг ёмонлигидан, зулматга чўмган кечанинг ёмонлигидан, тугунларга дам солувчи (жодугар)ларнинг ёмонлигидан ва ҳасад қилаётган ҳасадгўйнинг ёмонлигидан паноҳ беришини сўраб илтижо қилурман».

Ваҳба Мустафо аз-ЗУҲАЙЛИЙ

ФАЛАҚ СУРАСИ

«Мунир» тафсиридан

Бу сура аксар уламолар сўзларига кўра, Маккада нозил бўлган. Аввалида “фалақ” (“тонг”) сўзи келгани учун шу ном билан аталган. “Фалақ” “ёриш”, “бўлиш” маъноларини англатади. Бу маъно ҳар бир ёриб чиқувчи нарсаларни — у хоҳ уруғ ёки дон ёки ерни ёриб ўсувчи наботот, хоҳ тоғдан отилиб чиқувчи булоқ, хоҳ она қорнини ёриб чиқувчи бола бўлсин, барчасини ўз ичига олади. Урфда «зулматни ёриб чиқувчи тонг» маъносида қўлланилади. Шунинг учун муфассирлар уни “тонг” деб тафсир қилганлар.

Сура қамраган нарсалар

Бу сурада баъзи инсонларда нафсоний иллатлар туфайли юзага келадиган сеҳр, ҳасад каби қабих хислатларнинг, туннинг ва барча махлуқларнинг ёмонликларидан ҳимояланиш йўли таълим берилади.

Имом Насайй Абу Абдуллоҳ ибн Обис Жуҳанийдан ривоят қилади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Эй ибн Обис, мен сизга паноҳ сўровчилар сўрайдиган энг афзал паноҳни айттайми?” деганларида, мен: “Ҳа, эй Аллоҳнинг Расули!” дедим. Шунда у зот: “Қул аъзузу бироббил-фалақ” ва “Қул аъзузу бироббин-нас” суралари”, дедилар.

Имом Бухорий ва “Сунан” китоби соҳиблари уч сура — “Қул ҳуваллоҳу аҳад”, “Қул аъзузу бироббил-фалақ” ва “Қул аъзузу би-

роббин-нас” билан шифо сўраш ҳақида Ойиша онамиздан ривоят қиладилар: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳар кеча тўшакларига ётишда икки кафтларини очиб, “Қул ҳуваллоҳу аҳад”, “Қул аъзузу бироббил-фалақ” ва “Қул аъзузу бироббин-нас” сураларини ўқиб, дам солиб баданларига қўллари етганча сурардилар. Аввал бошлари, юзлари ва олди томонларига сурардилар. Буни уч марта қилардилар”.

Имом Молик Ойиша онамиздан (розийаллоҳу анҳо) ривоят қилади: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) агар касал бўлсалар, икки “Қул аъзузу...” сурасини ўқиб, ўзларига дам солардилар. Касаллари оғирлашганида мен бу икки сурани ўқиб, баракали бўлгани учун, қўлларини баданларига суртар эдим”.

Бу сурадан ўрганганларимиз

Аллоҳ таоло Моид сурасининг 67-оятда: “Аллоҳ сизни одамлардан (уларнинг зараридан) сақлагай”, деб марҳамат қилган.

Аллоҳ таоло ўз махлуқотларининг ёмонлигидан паноҳ сўрашни бизларга буюриб, улар ичидан уч тоифасининг ёмонлигидан асрашини сўрашимизни алоҳида таъкидлаган.

Биринчиси, зулматли тун ёмонлигидан. Чунки, Имом Розий зикр қилганларидек, қоронғулик тушиши билан йиртқичлар инларидан, ҳашаротлар маконларидан чиқади, ўғри, муттаҳамлар ҳам кечаси ҳужум қила-

ди. Ёнгин ҳам кўпроқ тунда содир бўлади. Ёрдам берувчилар эса кам бўлади. Бузуқ кишилар ҳам кирдикорларини кечаси қилади.

Иккинчиси, ип тугунларига дам солувчи сеҳргарлар ёмонлигидан.

Учинчиси, ўзидан бошқаларнинг неъматлари йўқ бўлишини орзу қилувчи ҳасадгўйларнинг ёмонлигидан. Бандаси ҳасад эмас, ҳавас қилиши керак.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Мўмин ҳавас қилади. Мунофиқ ҳасад қилади”, деб айтганлар.

Ҳасад қилиш разолатдир, ҳасадгўй нафрат ва лаънатга лойиқдир. Ҳар бир мўмин шуни билиши лозим: Сеҳр, кўз, ҳасад ва шунга ўхшаш нарсалар Аллоҳ хоҳлаганидагина таъсир қилади. Бақара сурасининг 102-оят мазмуни бундай: «(Лекин) улар (яхудий сеҳргарлар) Аллоҳнинг изнисиз ҳеч кимга зарар етказа олмайдилар».

Аксар уламолар дам солиш жоиз дейишган. Чунки Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бемор бўлганларида Жаброил (алайҳиссалом) бундай дам солганлар: «Бисмиллаҳи урқийка, мин кулли шайъин йуъзийка, валлоҳу йашфийка». Маъноси: «Ҳар бир озор берувчи нарсадан Аллоҳнинг исми ила дам соламан, Аллоҳ шифо берсин».

Ибн Аббос (розийаллоҳу анҳу) айтганлар: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) барча огриқларда ва иситма чиққанида “Бисмиллаҳил-қарийм, аъзу биллаҳил-азийм, мин шарри кулли ʻбирқин-наъбар ва мин шарри ҳаррин-нар” дуосини ўқишни ўргатдилар”. Дуонинг маъноси: «Буюк Аллоҳдан томирда шовуллаб оқувчи қоннинг ёмонлигидан ва дўзах ўтининг ёмонлигидан асрашини сўрайман».

Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Ҳасан ва Ҳусайнларга “Уъййзукума бикалима тиллаҳит-таммати мин кулли шайтонин ва ҳаммаҳ ва мин кулли ʻайнин ламмаҳ” деб паноҳ тилардилар. Маъноси: “Аллоҳга илтижо қилиб ҳар бир шайтондан, зарарли ҳашаротлардан ва ёмон кўзлардан сизларни асрашини сўрайман”.

Анвар АҲМАД
таржимаси

* * *

Биродарларингиздан бирортаси бемор бўлиб қолса, албатта, уни шахсан ўзингиз бориб кўриб туринг ва унинг ҳузурига тез-тез вакилингизни юбориб туришни унутманг. Кўзингизга кўринмай қолган биродарингиз ҳолидан хабар олинг. Уларнинг бирортаси сизни кўрмай қўйган бўлса ҳам, сиз уни бориб кўринг.

Гоҳ улар билан ҳазил қилиб, суҳбатлашиб турунг. Бу ишингиз ўзаро меҳр ва муҳаббат пайдо бўлишига ва уларнинг илм олишда бардавом бўлишларига сабабчи бўлади. Уларга меҳмоннавозлик кўрсатинг, уларнинг баъзи бир ҳожатларини раво қилинг, уларни қадрланг, уларнинг хатоларини билмасликка олинг, уларга нисбатан шафқатли ва кечиримли бўлинг, юрагингиз сиқилганини, хафалигингизни уларга билдирманг.

Имом Абу Ҳанифа

* * *

Меъдани покиза айлаб, иштаҳа келтуруб,
Кўп гизо қилганни қилгай рангини ҳумро¹ анор
Аччиғида хосият кўпдур, ҳавосида хусус,
Бўлса ширин ташналик дафъиғадири танҳо анор.

Муқимий

* * *

Ғайрати кам бўлар гавҳари ознинг,
Қиймати паст бўлар мотамда сознинг.
Уйига борсангиз бир бениёзнинг,
Кўкраги қисилар, кўнгли тор бўлар.

Махтумқули

* * *

Агар жисм тозаллик ила зийнатланмаса, ёмон хулқлардан сақланмаса, чопоннинг устини қўйиб, астарини ювуб, овора бўлмоқ кабидирки, ҳар вақт устидаги кири ичига урадур.

Абдуллоҳ АВЛОНИЙ

* * *

Инсонларнинг ҳозирги ҳолига қараманг. Унинг ичидаги имон имкониятига қаранг. Бир кофирнинг шу ондаги ҳолига боқманг, унинг имкониятида мусулмон бўлиш эҳтимоли борлигига қаранг. Шунинг учун унга нисбатан олижаноблик кўрсатинг...

Раҳматли онам бундоқ дер эдилар: «Оналик вазифаси фарзандни ўзига қарши исён қилдирмасликдир».

Маҳмуд Асъад ЖУШОН

¹ҳумро — қизил

МУСНАД

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда)

ИЛМ

Ўттиз иккинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (розийаллоҳу анҳу) айтди-лар: «Ҳижрий 80 йилда туғилдим. Ўн олти ёшимда, ҳижрий 96 йили ҳаж қилдим. Мас-жидул Ҳаромга кирганимда бир ҳалқани (бир гуруҳ одамни) кўриб, отамдан: «Бу кимнинг ҳалқаси?» дея сўрадим. Расулуллоҳнинг саҳобалари Абдуллоҳ ибн Ҳорис ибн ал-Жазнинг ҳалқаси», дедилар отам. Бориб уни тингладим. У: «Мен Расулуллоҳнинг (сол-лаллоҳу алайҳи ва саллам): «Кимки динда фақиҳ бўлса, Аллоҳ таоло унинг муҳим иш-ларини бажо айлайди, ўйламаган жойидан унга ризқ беради», деганларини эшитган-ман» деди.

Ўттиз учинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Исмоилдан, у Абу Солиҳ-дан, у Умму Ҳонийдан (розийаллоҳу анҳо) ривоят қилади. Умму Ҳоний айтди: «Расу-луллоҳ: «Эй Ойиша, шиоринг илм ва Қуръ-он бўлсин», дедилар».

Ўттиз бешинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Ҳаммоддан (розийаллоҳу анҳу), у Иброҳимдан, у Алқамадан, у Аб-дуллоҳ ибн Масъуддан (розийаллоҳу анҳум) ривоят қилади. Ибн Масъуд айтадилар: Ра-сулуллоҳ марҳамат этдилар: «Аллоҳ таоло қиёмат кунни уламоларни тўплайди ва дей-ди: «Мен сизга яхшилик истаганим учунги-на қалбларингизга ҳикматимни жойладим. Жаннатга кириш! Сиздан содир бўлган айб-нуқсонларни кечирдим».

Изоҳ: Абу Мусодан ривоят қилинган ҳадисда Расу-луллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат этади-лар: «Аллоҳ таоло қиёмат кунда қулларини тиришти-ради, сўнг олимларни ажратиб: «Эй олимлар жамоа-

си, Мен илмимни сизга азоблаш учун бермадим. Боринг, Мен сизни кечирдим», дейди.

ТОЗАЛИК

Қирқ биринчи ҳадис

Абу Ҳанифа Абу Зубайрдан, у Жобирдан ривоят қилади. Жобир айтди: «Расулуллоҳ: «Ҳеч бирингиз таҳорат олинадиган турғун сувга пешоб қилмасин», дедилар».

Изоҳ: Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят этилган ҳадисда Расулуллоҳ бундай дейдилар: «Бирор-тангиз оқмайдиган турғун сувга пешоб қилмасин, сўнг бундай сувда гусл қилмасин». Имом Бухорий ва Му-слим ҳадисни шу лафз билан ривоят қилишган.

Муслим ҳадисни яна бошқа бир лафз билан ҳам ри-воят этган: Расулуллоҳ: «Бирортангиз жузублигида турғун сувда гусл қилмасин», дедилар: «Абу Ҳурайра сўради: «Қандай қилиб?» «У сувдан олиб», дея жавоб бердилар.¹

ТАҲОРАТ

Қирқ бешинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Адий ибн Ҳотимдан, у Ибн Аббосдан ривоят қилади. Ибн Аббос айтди-лар: «Мен Расулуллоҳнинг сут ичиб, оғиз-ларини чайганларидан сўнг таҳорат янгила-май намоз ўқиганларини кўрдим».

Изоҳ: Сут ичилганида таҳорат янгиланмайди.

Саид ибн Жубайр ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилган ҳадисни Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий, Насай ривоят этишган.

Қирқ олтинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Али ибн Раддоддан, у Там-момдан, у Жаъфар ибн Абу Толибдан ривоят қилади. Жаъфар ибн Абу Толиб айтдилар: «Са-ҳобалардан бир гуруҳи Расули Акрамнинг хузурларига кирди. Ҳазрати Пайғамбар уларга бундай дедилар: «Нима бўлди ўзи, тишларин-

¹«Тафсирул вусул», 3—48.

гиз сарғайганини кўряпман. Тишларингизни мисвок билан тозаланг. Агар умматимни машаққатга қўймайдиган бўлганимда, уларга ҳар намоздан олдин тишларини мисвок билан тозалашни буюрардим».

Бошқа бир ривоятда: «Нима бўлди ўзи, ҳузуримга тишларингиз сарғайган ҳолатда қираётганингизни кўряпман. Тишингизни мисвок билан тозаланг. Агар умматимни машаққатга қўймайдиган бўлганимда, уларни ҳар намоз олдидан, ҳар таҳоратда тишларини мисвок билан тозалашга буюрардим», дея марҳамат қилганлар.

Изоҳ: Табароний бундай келтирган: «Пайғамбар (солаллоҳу алайҳи ва саллам) намоз ўқиш учун уйларида мисвок ишлатмасдан чиққан эдилар».

Олтмиш биринчи ҳадис

Абу Ҳанифа Абу Бакр ибн Абу Жаҳмдан, у ибн Умардан ривоят қилади. Ибн Умар айтдилар: «Ироқ газвасига борганимда Саъд ибн Моликнинг маҳсига масҳ тортганини кўриб:

– Бу қанақаси? – дея сўрадим. Саъд шундай жавоб берди:

– Эй ибн Умар! Отангинг олдига борсанг, бу ҳақда сўра.

Отамдан сўрадим.

– Расулуллоҳнинг маҳсига масҳ тортганларини кўрдим, – дедилар отам».

Бошқа бир ривоятда: «Ироқ газвасига бордим. Қарасам, Саъд ибн Молик маҳсига масҳ қиляпти.

– Бу нимаси? – деб сўрадим.

Саъд:

– Ҳазрати Умарнинг олдига борсанг, ундан сўрагин, – деди. Ҳазрати Умар олдига борганимда сўрадим. У киши айтдилар: «Расулуллоҳнинг масҳ қилаётганларини кўрдим ва биз ҳам масҳ тортдик».

Бошқ ривоятда: «Ироққа газвага бордим. Саъд ибн Абу Ваққоснинг маҳсига масҳ қилаётганини кўриб: «Бу нимаси, эй Саъд?» – дедим. У:

– Мўминларнинг амири билан кўришганимда, ундан сўра, – деди.

Ҳазрати Умарни учратиб, Саъд қилган нарсани етказдим. Ҳазрати Умар:

– Саъд тўғри қилибди. Расулуллоҳнинг шундай қилаётганларини кўрдим, сўнг биз ҳам шундай қилдик, – дедилар».

Яна бир ривоятда: «Ироқ газвасига бордик. Саъд ибн Абу Ваққоснинг маҳсига масҳ тортаётганини кўриб, уни койидим. Менга:

– Ҳазрати Умарнинг ёнларига борсанг, бу ҳақда ундан сўраб кўр! – деди.

Ҳазрати Умар олдиларига борганимда шу хусусда сўраб, Саъд қилган ишни айтдим.

– Амакинг сендан фақиҳроқдир. Биз Расулуллоҳнинг масҳ қилганларини кўрдик ва масҳ тортдик, – дедилар Ҳазрати Умар».

Изоҳ: Ҳазрати Али (розийаллоҳу анҳу) бундай деганлари ривоят қилинади: «Агар дин раъй билан бўлса эди, маҳсининг остига масҳ тортиш устига масҳ қилишдан авлороқ бўларди. Мен Расулуллоҳнинг (солаллоҳу алайҳи ва саллам) маҳси устига масҳ тортаётганларини кўрдим».

Абу Довуд ҳасан бир санад билан бу ҳадисни ривоят этган. Алқаманинг ҳадисини Муслим ва Насай келтиришган.²

Олтмиш тўққизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Ҳаммоддан, у Иброҳимдан, у Асваддан, у Ҳазрати Ойишадан ривоят қилади. Ҳазрати Ойиша бундай деди: «Расулуллоҳ (солаллоҳу алайҳи ва саллам) жунуб бўлганларида, ухламоқчи бўлсалар, намозга таҳорат олган каби таҳорат олар эдилар».

ОШЛАНМАГАН ТЕРИ

Етмиш еттинчи ҳадис

Абу Ҳанифа Саммоқдан, у Икримадан, у ибн Аббосдан ривоят қилади. Расулуллоҳ: «Ошланган ҳар қандай тери тоза бўлади»⁴, дедилар.

Изоҳ: «Ошланган тери тозадир» ҳадисини «Сунан» соҳиблари ривоят қилишган. Саммоқ ибн Ҳарбнинг ҳадисини Термизий, Насай, Ибн Можа ривоят этишган.

Муслим эса ҳадисни бошқача лафз билан келтирган: «Тери ошланса, тоза бўлади». «Терининг ошланиши унинг поклигидир», тарзида ҳам келган.³

(Давоми келгуси сонда)

Абдуллоҳ МУРОД
таржимаси

² «Уқудул-жавоҳир», 1–30.

³ «Уқудул-жавоҳир», 1–26.

⁴ Тўнғиз ва инсон терисидан бошқа.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Ҳадис ёдлаш мусобақаси

Киев Ислом маданияти марказида таниқли муҳаддис имом Нававийнинг машхур тўпламидан ҳадис ёдлаш бўйича мусобақа ўтказилди.

Мусобақа қатнашчилари ёддан ўқиган ҳадисларни махсус ҳайъат аъзолари тинглаб туришди. Барча иштирокчиларга совғалар улашилди, ғолибларга эса қимматбаҳо мукофотлар топширилди.

ИНА

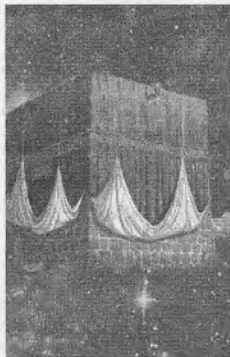
Масжидга келувчилар кўпаймоқда

Шри Ланканинг кўплаб масжидларида ибодатга келувчилар сони ўсгани кузатилмоқда. Тўфондан кейин Деваг шаҳридаги жомеъда жума намозига келувчилар сони уч барабар ошиб, икки минг нафарга етди.

“Бизда жой етишмаяпти, — дейди маҳаллий мактаблардан бирининг ўқитувчиси Имрон Увайс. — Тўфон офатини инсонлар ўзларига бир огоҳлантириш деб билишди”.

Islam News

Шайхнинг чақирғи

Жиддадаги фикҳ дорил-фунуни раҳбари, Туниснинг собиқ муфтийи шайх Ҳабиб ибн Хожа бутун дунё мусулмонларини, бир пайтлар японлар қилганидек, динимиз равнақи йўлида низо ва ихтилофларга чек қўйишга чақирди. У ҳозирги кунда Мусулмонларнинг ҳолати жуда мураккаблигини, кўп жиҳатдан улар дунёдан орқада қолганларини айтди. Бу ҳолатнинг сабаблари сифатида у этник муаммолар, турли оқим ва йўналишлар тарафдорлари ўртасида парокандалик кучайиб, бирдамлик сусайганини кўрсатди.

“Мусулмонлар Фарбга кўр-кўрона тақлид қилмай, японлар тажрибасидан ўрнак олиб, ўз дин-

дошлари билимини, онг-тафаккурини бойитишлари лозим. Бунинг учун аввало илм-фанни, иқтисодиётни кенг ривожлантириш зарур”, деди шайх Ҳабиб ибн Хожа Саудиянинг “Okaz” газети муҳбири билан суҳбатида.

ИНА

Муносабат яхшиланади

Ҳуқуқ-тартибот кўриқчиларининг насроний бўлмаган кишиларга муносабатини ўрганиш учун Чикаго политехника бошқармаси махсус тажриба ўтказди. Ўн тўрт минг нафар политехника мажбурий равишда мусулмонларнинг, шунингдек, сикх, яҳудий, буддавий ва ҳиндукиларнинг юриш-туриши, урф-одатлари акс эттирилган видеофилм намойиш этилди. Маърифий ҳужжатли тасмада турли дин вакилларининг ўзига хос рамзий ифодалари ҳақида ҳикоя қилинади. Филмдан яна диндорлар ва дин арбоблари билан суҳбатлар, маросимларни ўтказиш тартибларининг баёни ҳам ўрин олган.

2001 йилнинг 11 сентябридан кейин кўплаб жанубийосиёликлар, хусусан, мусулмонлар диний ва ирқий муросасизликлар билан боғлиқ жиноятларнинг қурбонига айланишди, дея таъкидлади Интерфакс агентлиги.

Ўз навбатида, Чикаго исломий ташкилотлар кенгаши бошлиғи Карим Ирфон ушбу тадбир этник жамоаларнинг политехника билан ўзаро муносабатларини яхшилашига ишонч билдирди.

Интерфакс

Ҳалол маҳсулотларга талаб

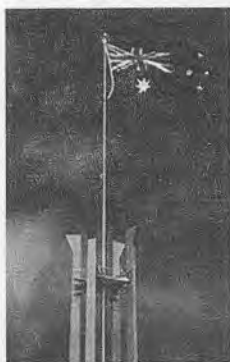
Дунёнинг олтимишдан ортиқ мусулмон мамлакати юқори суръатлар билан ривожланаётган Тайланд агросаноат мажмуасининг шариат талабларига жавоб берадиган маҳсулотларини мамнуният билан сотиб оломоқда. Мамлакат ширкатлар ва қишлоқ хўжалиги вазири Ван Муҳаммад Нур хусусий тармоқ ва давлат ўртасида ҳалол маҳсулотларни етказиб бериш бўйича битимни имзолаш чоғи шу ҳақда маълум қилди. Ушбу ҳужжатда минтақанинг озиқ-овқат саноати рейтинг ва иш билан таъминланганлик даражасини ўстириш кўзда тутилган.

Вазирнинг айтишича, Тайландда ишлаб чиқарилган ҳалол маҳсулотлар юқори сифат андозаларига мос келади. Буни турли давлатларнинг текширувчилари тасдиқлашмоқда. Ван Муҳаммад Нур Тайланддаги ҳалол товарлар саноати тараққиёти лойиҳаларини техникавий жиҳатдан қўллаб-қувватлашга ваъда берди.

Вазир хорижликларнинг Тайланддан озиқ-овқат сотиб олиш билан бирга, ҳалол маҳсулот ишлаб чиқарувчи қишлоқ саноати тармоғига сармоя киритишга ҳам тайёр эканини таъкидлади.

Etna Meot

Болалар учун расмий журнал

Форс кўрфази мамлакатлари, шунингдек, Буюк Британия ва Австралиядаги болакайлар энди инглиз тилида расмий исломий журнал ўқиш имкониятига эга бўлишди. Янги нашр лойиҳаси ҳамкорликда амалга оширилади: таҳрир ишлари Риёзда, нашр этиш эса Шветсада олиб борилади.

“Биз кичик-кичик ҳикоя ва мақолалар, суратли матнлар чоп этамиз. Бизнинг нашр ахборот бериши ва қизиқарлилигидан ташқари исломий руҳияти билан ҳам бошқа нашрлардан ажралиб туради”, дейди янги журналнинг масъул муҳаррири Ал-Ҳожи.

Журнал обуначилари мунтазам ошиб бормоқда. Ал-Ҳожининг айтишича, журнал таҳририяти билан иқтидорли ёзувчи ва рассомлар гуруҳи ҳамкорлик қиляпти.

Шунингдек, у болаларнинг охири пайтларда кам мутолаа қилиб, кўпроқ ахлоқсиз ва зўравонлик саҳналарига бой йўлдош теледастурларни кўришаётганини таъкидлаб ўтди. “Бу ҳол ўсиб келаётган авлод маънавиятига салбий таъсир кўрсатади, — деди масъул муҳаррир. — Шунинг учун янги журнал мавжуд муаммонинг ўрнини тўлдириши ва болаларга Ислом динимиз ҳамда мусулмон жамияти ҳақида тўғри маълумот бера олиши керак”.

Arab News

Islam News эътирози

“Islam News” сайти “Интерфакс”ни шубҳали маълумотлар тарқатганликда айблади. Агентликнинг “Таниқли покистонлик Ислом олими Му-

нир Шокир наша билан савдо қилиш мусулмоннинг қонуний ҳуқуқи, деб айтди”, деган сарлавҳа остида тарқатган хабари бунга сабаб бўлди.

“Бундай олим Ислом оламига таниш эмас, — дейилади сайтда. — Бу ёлғон хабар обрўли ахборот агентлигига эмас, балки норасмий кўча матбуотига хос бир хабардир”.

Эслатиб ўтамиз, Ислом дунёси олимлари ҳамжамиятининг ижмосига кўра, гиёҳванд моддалар савдоси оғир жиноят ҳисобланиб, у билан шуғулланганлар учун жуда қаттиқ (бир қатор мусулмон давлатларида олий) жазо белгиланган.

Islam News

Лайлога эсдалик совгалари

Шу йилнинг 20 январида “islam.ru” сайтига кирувчилар орасида Исломни қабул қилган мингинчи мухлис қайд этилди. Бундай шараф Одессада яшовчи украин қизи Юлияга насиб этди. Мусулмон бўлгач, у исмини “Лайло” деб ўзгартирди. “Islam.ru” таҳририяти унга эсдалик совгалари топширди. Шу ўринда таъкидлаш жозизки, сайтдаги “Исломни қабул қилиш” хизмати мижозларнинг бу ўта муҳим қарорини эълон қилиш имконини беради. 2002 йилнинг июнидан то шу кунгача мингдан ортиқ киши ҳидоят йўлини танлагани “islam.ru” сайти орқали маълум қилинган.

www.islam.ru

Халқаро молия бозори томон

«Малайзия ўзининг исломий молия соҳасидаги имкониятидан фойдаланиб, халқаро мусулмон жамғарма-марказига айланиши керак», деди мамлакат молия вазир Тан Сри Нор Муҳаммад Якоп. Унинг айтишича, Малайзия халқаро молия бозорига шариатимиз талабларига мос янги маҳсулотларни жорий қилишга ҳам тайёр.

“Исломий молиявий хизматлар бўйича Малайзия бюроси молия соҳасида халқаро мезонларни тартибловчи ташкилот бўла олади”, деди вазир. Унинг фикрича, исломий халқаро молия саноати тез ўсаётганини ҳисобга олган ҳолда, Малайзия илк босқичда соҳанинг тараққиёт суръатини тезлатиши лозим.

The star

Етти-саккиз йил бурун республика радиосида «Ота-оналар ва болалар» туркумида суҳбатлар уюштирган, улардан бирига Салоҳиддин қори Муҳиддиновни (Аллоҳ у муҳтарам зотни раҳматига олсин) ҳам таклиф қилган эдик. Ушанда устознинг фикрлари кўпчиликнинг диққатини тортган эди. Мен ҳам тез-тез эслаб турадиган бўлдим. Айниқса, вафотларидан кейин ўша суҳбатни ёзиб олмаганимга афсусланиб юрдим. Яқинда қоғозларимни тартибга солаётиб, ўша суҳбат матнига кўзим тушидю олтин топган кишидай қувониб кетдим. Суҳбатни қайта-қайта ўқиб, бу фикрлардан журналхонлар ҳам баҳраманд бўлсин деб ҳамда раҳматли қори акамизнинг руҳларига кўпчиликдан дуо олиш умидида «Ҳидоят» ўқувчилари ҳужмига ҳавола этишни лозим кўрдим.

ДИЁНАТ ТАРБИЯСИ

— Қори ака, биз сизни Ислом илминиинг билимдонларидан, ардоқли уламоларимиздан деб биламиз ва қадрлаймиз. Сиз нашрга тайёрлаган, таржима қилган китобларни ўқиб, кўп нарса ўрганганмиз. Аммо бугун сиздан диний масалаларни сўрамаймиз. Балки тарбия хусусида суҳбатлашмоқчимиз.

Ҳаётда ҳаммамиз катта бир занжирнинг ҳалқаларига ўхшаймиз. Бошқача таъбир билан айтсак, биз бир воситачимиз. Яъни, ота-боболаримиздан мерос қолган яхши сўзларни, яхши тарбияларни фарзандларимизга етказамиз. Агар Аллоҳ зеҳнимизни очса, бу меросга оз бўлса-да, ўзимиздан фазилат кўшиб, бойитиб берамиз. Агар жаҳолат ботқоғига ботиб қолсак, Аллоҳ шунисидан асрасин, бор меросни ҳам балчиққа белаган ҳолда узатамиз. Шундай экан, ҳар бир ота зиммасида катта масъулият ётади. Ҳозир шу ҳақда гаплашсак: Бунинг учун бир оз ортга қайтиб, болагингизни, ёшлигингизни эсласангиз. Дадангиз сизга қандай тарбия берганлар? Қандай тергаганлар, қандай ҳолларда рағбатлантирганлар?

— Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Отамиз, Аллоҳ раҳмат қилсин, ўзлари олим киши бўлмасалар ҳам, уламоларни жуда севган, диндор, диний маросимларни бекаму кўст бажарувчи солиҳ инсон эдилар. Олимларни дўст тутардилар. қўқонлик уламоларни тез-тез уйга таклиф этиб, суҳбатларидан бизни ҳам баҳраманд этардилар. Ёш бўлсак ҳам, «Бу гапларни сизлар ҳам эшитинглар», деб ёнларига ўтқизиб қўярдилар. Ҳар сафар: «Фарзандларимни дуо қилсангиз, келажакда булар ҳалол-ҳаромни ажратадиган, ота-онасига раҳмат келтирадиган яхши инсонлар қаторида бўлишса», деб муҳтарам меҳмонларга мурожаат этардилар. Шу тариқа жуда кўп улуглардан дуо олиб берганлар.

— Қори ака, узр, гапингизни бўлсам майли-

ми?.. Фарзанд ҳаққига дуо олиб бериш ҳам отанинг фазилатларидан. Афсуски, бировлардан дуо олиш у ёқда турсин, ўзи дуо қилмай юрадиган жоҳил оталаримиз ҳам бор. Аллоҳ уларга ҳидоят берсин. Болаларнинг меҳмонлар ҳузурига чорланиши менда бир савол уйғотди. Кўпгина хонадонларда уйга меҳмон келса, болаларни меҳмон ўтирган уйга яқинлаштиришмайди. Болалар, ёшлар, нари борса, эшик остонасигача чой ёки таом олиб келиш билан чекланишади.

— Бунинг тўғри томони ҳам бор, нотўғри томони ҳам бор. Агар меҳмондорчиликда яхши суҳбат бўлса, дину диёнатдан сўз кетса, болаларни баҳраманд бўлишга чорлаш керак. Таъкидлайман: фақат суҳбатга. Таом ёйилаётган пайтда чорланмайди. Меҳмондорчилик фақат овқатланишу маза-бемаза гаплардан иборат бўлса ҳам, болаларни яқинлаштириш керакмас. Мана, ҳозирги суҳбатимизни ҳам болалар эшитишса, фойдадан ҳоли бўлмайди.

Энди мавзуну давом этгирсак, ўрта мактабда ўқиган давримизда дадамиз тарбиямизга анча қаттиқ турардилар. Мактабдаги ўртоқларимиз билан дарс тайёрлаш ёки ўйнаш керак бўлса, у киши: «Аввал ўша бирга ўйнайдиган ёки бирга дарс тайёрлайдиган ўртоғингни бошлаб кел, менга таништир», деб айтардилар. Биз айтганларини бажарардик. Мўмин киши яхши-ёмон одамни бир қараш-

да ажратаркан. «Бу билан дўстлаш, бунисидан нари юр», дер эдилар. Яна: «Мактабга бориш-келишда кўчанинг ўртасидан юрмайсан, четидан борасан ва шундай келасан. Кўчада бир нарса ётган бўлса, олмайсан. Аммо нон тушиб ётганини кўрсанг, бир четга олиб кўясан. Нарса-буюм тушиб ётган бўлса, тегмайсан. Мактабингга тўғри бориб, тўғри келасан», деб тайинлар эдилар. Бу шунчаки оғзаки гап бўлмай, мактабга бориб-келишимизни орқадан назорат ҳам қилиб турардилар.

Урушдан кейин Қўқонда яшаганмиз. Шароит оғир бўлишига қарамай, дадам раҳматли уйга устоз чақириб Қуръондан таълим олишимизни таъминлаганлар. Устознинг ҳақини бериб: «Болаларимнинг талаффузлари, тажвидлари гўзал бўлсин», деб илтимос қилардилар. Бизни шу тариқа диний руҳда, одамларга яхшилик қилиш, гуноҳ ишлардан узоқ бўлиш руҳида тарбия қилдилар. У пайтларда диний мадрасаларда ўқиш ғоят қийин эди. Ўрта мактабни битирганимдан сўнг дадам «Укаларинг дин илмига кунт қилишмади, сен мадрасага борасан», дедилар. Ҳа, дадам диний ўқишни давом эттиришимни алоҳида бир ихлос билан истадилар. Шу ниятда 1956 йили Тошкентга келдик. Ўша йили Бароқхон мадрасаси очилган эди. Юзта бола ўқишга қабул қилиндик. Маълум бир муддат Бухорога ҳам бориб ўқидик. Дадам «Фақат ўқийсан, бошқа нарсаларга эътибор бермайсан», деб моддий жиҳатдан бекаму кўст таъмин этиб турдилар. Дадамнинг китобга ихлослари баланд эди. Дўстларидан бирининг: «Қайси хонадонда «Рухул баён» китоби бўлса, шу оилада араб тилини биладиган, шу тилдаги китобларни ўқий оладиган олимлар етишиб чиқсин, деб дуо қилади» деганини эшитиб, излай-излай ўша китобни топиб келган эдилар. Ўзлари бундай китобларни ўқий олмасдилар. Бизлар ҳам ўқиб, тушунадигани даражага етмаган эдик. Аммо ўша гап таъсир қилиб, топиб келганлар. Қўлимга тутқазиб: «Сен шу китобни ўқийдиган бўласан, иншааллоҳ» деб ният қилдилар. Алҳамдулиллаҳ, у кишининг холис дуолари, яхши тарбиялари сабаб бўлиб, мадрасада таҳсил олдик, ўша китобни ва бошқа юзлаб китобларни ўқиш бахтига етишдик. Боланинг келажакда ким бўлиши ота-онанинг ҳаракатига ҳам боғлиқ экан. Тўғри, дадамизнинг табиатлари қаттиқроқ эди. Лекин қаттиққўллик фарзанд камолига ижобий таъсир кўрсатар экан. Баъзиларга бу ҳол нотўғри туюлса ҳам, фарзанддан «шуни бажарасан» деб қатъий талаб қилиш фойдали бўлади. Укаларим бошқа соҳаларда кетишди. Менинг диний илм йўлидан боришимга дадам сабабчи бўлдилар.

— Сиз қаттиққўлликни ёқлаб гапиряпсиз. қат-

тиққўлликни одамлар турлича тушунишади. Айтайлик, «сен бу бола билан ўйнайсан, бу бола билан дарс тайёрламайсан», деб чегаралаш яхшими?

— Боланинг кимлар билан дўстлашмоғи ота-она назоратида бўлиши шарт. Бола ҳали ким яхши, ким ёмон — тўғри ажрата олмайди. Кўп ҳолларда янглишади. Аллоҳ сақласин, чакки йўлда юрган болага кўшилиб қолса, охири ёмон бўлади. Ота-она ҳаёт тажрибасига эга бўлади. Яхши-ёмонни учратавериб, кўзи анча пишган бўлади. Қаттиққўллик дегани асло дағаллик, кўполлик эмас. Боланинг қўлларини қайириб «Бу билан ўйнама!» деб уйга қамалмайди. Балки аста тушунтирилади.

— Фикрингиз тўғри. Аммо гап шундаки, ота-онанинг фаросати, ахлоқи ҳам турлича бўлади. Бировлар сиз айтган тарбияга кунт қилишади. Айримлари гапни шарт кесишади-қўйишади. Бола эса «Отам нима учун шундай деди?» деб гарангсираб юраверади. Отаси: «Бу бола билан дўстлашмайсан!» деб тақиқлагани билан, унинг айнан ўша бола билан ўйнагиси келаверади.

— Бу гап ҳам тўғри. Болани тарбия қилиш учун, аввало, ота-онанинг ўзи тарбияли бўлиши керак. Имон нима, эътиқод нима, ҳалол нима, ҳаром нима, ажрата олиши шарт. Шундагина фарзандига яхши тарбия бера олади.

— Очиғини айтсак, баъзи ота-оналар сиз айтган фазилатларни яхши билишмайди. Баъзилари бу фазилатлардан умумий тарздагина хабардор, амал қилишдан эса йироқлар. Яъни, имон, эътиқод кўчаларига яқин ҳам келишмаган. Хўш, булар болани қандай тарбия қилишсин? Баъзи оилаларда фарзанд ота-онани имонга чорлаётганига гувоҳ бўламиз. «Дада, ҳаромдан четланинг, намоз ўқинг» деган гапларни ҳам эшитамиз. Бир дўстимиз: «Ўғлим менга ақл ўргатяпти», деб ҳасрат қилди. Биз шундай ўғил бергани учун Аллоҳга беҳисоб шукрлар қилинг, дедик. Фарзанднинг ота-онага бундай насиҳат қилиши кишини ҳам қувонтиради, ҳам ажаблаптиради. Чунки тўғри йўлга чорлаш ота-онанинг бурчи. Ота-она бурчини англамади-ми, бу уларнинг фожиаси десак, янглишмасмиз.

— Тўғри, шундай ота-оналар ҳам бор. Совет замонида одамлар имондан ғоят чекинишгани оқибатида шундай ҳол юзага келди. Бироқ бу ҳолни тузатиб бўлмас фожиа деб ноумид бўлмаслик керак. Аллоҳдан ҳидоят сўралса, кишининг ўзида диёнат йўлига ҳаракат ва интилиш бўлса, бу камчиликлар ҳам ўнганар, иншааллоҳ.

— Айтганингиз келсин. Баёним қуруқ даъво бўлиб қолмаслиги учун ўзим гувоҳ бўлган бир воқеани айтгай: бир танишим ароқ ичишни яхши

кўради. Ўғилларида бири намозхон. Бир куни борсам, ўша ўғли ранжиб ўтирибди. Сабабини сўрасам. «Дадам сўкдилар, оқ қилиб юбораман, деб пўписа қияптилар», деди. Маълум бўлишича, ота ўғилга: «Дўкондан ароқ олиб кел», деб буюрибди. Ўғил: «Ҳаром нарсани олиб келмайман», деб ота амрига бўйсунмабди. Ота-она амрига бўйсунмиш фарзанднинг бурчи эканини ҳамма билади. Бир қўшиқ ҳам бор-ку: «Эй ўғил, ҳадингда тур, отанг сени сотганда ҳам».

— Бу ҳолатда бола тўғри иш қилган. Ота-она гуноҳ ишларга буюрса, бола бажармасликка ҳаққи бор. Ота ёки она гуноҳ ишнинг фарқига бормаган ҳолда фарзанди бунинг фаҳмига етиб, уларнинг айтганларини қилмабдими, уриб-сўкмасдан, балки ундан миннатдор бўлишлари керак. Сиз айтган қўшиқ сатрининг маъноси бошқа. Бу борада ҳадис бор. Яъни, бир йигит отасига меҳрсизлик кўрсатганида Жаноби Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): «Сенинг уйинг, молинг, ҳатто ўзинг ҳам отангнинг мулкидир. Истаса, сотиши мумкин», деганлар. Шеърни шундай талқин қилмоқ керак. Хулоса шуки, ота ёки она боласига бир иш буюришдан аввал: «Тўғри иш буюрдимми ёки ортидан гуноҳ келувчи ишга йўладимми?» деб ўйлаши керак.

— Қори ака, энди яна ортга қайтсак. Сиз диний илм олиш йўлидан кетибсиз. Укаларингиз бошқа йўлларни танлашибди. Нима учун? Нима учун отангиз уларни сизга эргашишга зўрламадилар? Ахир, ҳаётда шундай мисолларни кўп учратамиз-ку? Масалан, «Аканг дўхтирликка ўқияпти, сен ҳам шунга ўқийсан!» деганга ўхшаш гапларни сиз ҳам эшитгандирсиз?

— Эшитганман. Мен тарбиянинг бу усулини маъқуллай олмайман. Ота-она боланинг келажагини ўйлаганида фарзандининг қобилиятини ҳам ҳисобга олиши керак. Фарзанди нималарга қодир, нимага кўпроқ қизиқади, нимага кучи етади нимага ожиз? Кучи етмайдиган, зехни калталик қиладиган ишларга, ўқишларга мажбурламаслик керак. Менда диний илмга қизиқиш бор экан, дадам раҳматли шу қизиқишни қўллаб-қувватладилар. Укаларимда қизиқиш бўлмагани учун зўрламадилар. Ҳар бир ота-она шу йўлни танласа, фарзандининг келажаги учун фойдали бўлади.

— Оилангизни билганим учун тарбиядаги бу яхши услубни ўзингиз ҳам давом эттирганингизни таъкидлаб ўтмоқчиман. Катта ўғлингиз Собитхон дунёвий илмларни ҳам ўрганган. Политехника институтини ўқиди. Кичик ўғлингиз диний ўқишни давом эттириб, шукрим, ҳофиз Қуръон бўлиб етишди. Сиз элга танилган уламо сифатида Со-

битхоннинг ҳам асосан диний илм олишини истган бўлсангиз керак? Агар хоҳласангиз, Собитхон ҳам мадрасада ўқиган бўлармиди?

— Ҳозир айтганимдай, боланинг қобилиятига, кучига қарашимиз керак. Собитхон ҳам кичиклигидан дин илмини ўрганган. Намоз ўқиди, ҳалол нима, ҳаром нима, яхши фарқлайди. Маълум даражада Қуръонни ёд олган. Бироқ йигитлик ёшига етганида дунёвий илмга ҳам қизиқди. Мен бу қизиқиш йўлини тўсмадим. Ўғлим дунёвий илмни ҳам олди, динда ҳам собит турди. Муҳими шу. Кичигимизда Қуръон илмига қизиқиш кучли эди, Аллоҳга шукр, ҳофиз Қуръон бўлди. Қизларим ҳам ибодатли, эътиқодли.

— Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Ўғлингиз ўн ёшда намоз ўқимаса, уринглар», деган эканлар. Шунга ҳар ким ҳар хил шарҳлайди: «Уринглар» деганлари камар билан дўппослашми? Сиз шу шарафли ҳадисни тилга олганингизда «пўписа қилинг «шаклида тушунтирасиз?»

— Уриш деганларида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дўппослашни назарда тутмаганлар. Масалан, мисвок билан уриш. Мисвокни биласиз, кичкинагина чўп бўлади. У баданга озор бермайди. Ёки кўйлакнинг этаги билан уриш ҳам назарда тутилади. Тўғрироқ маъноси эса айнан шу — пўписа қилиш. Болани ҳеч қаттиқ уриб бўлмайди. Уриш воситасида тарбия қилиб бўлмайди. Болага аста-секинлик билан, сабр-тоқат билан тушунтириш керак.

— Фикрингиз мутлақо тўғри. Қори ака, суҳбатингиз қанчалик мароқли бўлмасин, вақт нуқтаи назаридан унга ҳозирча яқун яшашига мажбуримиз. Сиз билан тарбия йўналишлари ҳақида яна суҳбатлашиш умидида хайрлашамиз.

Тоҳир МАЛИК
ёзиб олди.

Изоҳ. Яна суҳбатлашиш умидида хайрлашган эдик, Афсус, Салоҳиддин қори домламининг вафотлари туфайли бу ният ушалмай қолди. Рамазон ҳайити арафасида хуфтон намозидида саждага бош қўйган қори акамизнинг сезгир қулоқларига «Эй ором олгувчи нафс, умринг тугади. Энди розилик билан Раббингга қайт», деган нидо етишди ва азиз руҳларининг қуши Ҳақ чақириғига “лаббайка” жавобини бериб, муқаддас гумбаз сари юксалишни ихтиёр этди...» Бу айрилиқ олдида инсон ожиз. Бироқ, шукр қиламизки, қори акамизнинг дину диёнат, тарбия йўлидаги хизматлари беиз кетмади. Аллоҳ у мухтарам зотдан рози бўлсин.

мал бўлмайди” (Имом Бухорий ривояти).

Сарвари Оламни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) севиш имон ҳаловатини топиш сабаби ҳамдир. Бу ҳақда Расули Акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар: «Кимда қуйидаги уч хислат — Аллоҳ ва унинг Расулини ҳаммадан кўра яхши кўриш; кишини фақат Аллоҳ учун яхши кўриш: кофирликка қайтишни худди ўтга тушишни ёмон кўришдек ёмон кўриш бўлса, имон ҳаловатини топади».

тида қуйидаги ўлчовни қўллашган:

1) Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) зиёратлари муяссар бўлганида уни бой бериш дунёдаги бор нарсани бой беришдан оғир бўлиши;

2) Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амрларига итоат этиб, манъ қилган нарсаларидан сақланиш;

3) Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларига амал қилиш ва шариатларини ҳимоя қилиш.

Кимнинг қалбида бу хис-

НАБИЙНИ СЕВИШ ВА БУ МУҲАББАТНИНГ АЛОМАТЛАРИ

Кимга Аллоҳ таоло Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) муҳаббатини ато этган бўлса, бу унинг саодатли эканидан далолатдир.¹ Зеро, Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) муҳаббат имон комил бўлишининг шартларидан бири ҳисобланади. Анас ибн Моликдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадиси шарифда: «Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтдилар: “Бирортангизнинг имони мен унга ота-онасидан, фарзандларидан, барча одамлардан кўра сеvimли бўлмагунимча, мукам-

Расулуллоҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) севган киши жаннатда у зот билан бирга бўлади. Чунки Сарвари Коинот (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисда марҳамат қилганлар: «Киши ўз севгани билан бирга бўлади».

Ҳар биримиз Пайғамбаримизни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) яхши кўраман, у зот мен учун ота-онамдан ҳам, фарзандларимдан ҳам ва ҳамма инсонлардан ҳам севиклироқдир, деб даъво қиламиз. Аммо биз бу даъвоимизда содиқмизми?

Уламолар киши қалбида Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) севгиси бор-йўқлигининг белгиси сифа-

латлар бор бўлса, Расулуллоҳни севиш бахтига муяссар қилгани учун Аллоҳ таолога шукроналар айтсин. Аксинча, бу аломатлар ёки улардан бири қалбида топилмаса, Аллоҳ таолони ва мўминларни алдашга уринмасин. Зеро, Аллоҳни алдамоқчи бўлган киши ўзини алдайди.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

«Улар Аллоҳни ва имонли кишиларни алдамоқчи бўладилар ва ўзлари сезмаганлари ҳолда фақат ўзларинигина алдайдилар».

Ҳошимжон РУСТАМОВ
тайёрлади.

¹“Дорул Минор”. Ар-Риёз, 1991 м. (1441 ҳ.).

Анселмо ТУРМЕДА (Абдуллоҳ Таржимон)

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ МУСУЛМОН БЎЛГАНИМ ҲАҚИДА

Иккинчи фасл

*Тунис беки Абул Аббос Аҳмад ва унинг ўғли Абул Форис Абдул Азизнинг
хукмдорлиги давридаги аҳволим*

Мусулмон бўлганимдан беш ой ўтганидан сўнг Абул Аббос ҳазратлари менга бандаргоҳ раислиги вазифасини берди. Чунки хизмат чоғи насоролар ва мусулмонлар ўртасида содир бўладиган ҳодисаларга доир кўп таржималар менинг қўлимдан ўтиши кутилди. Бундан мақсад араб тилини тез ўрганиш эди. Ҳақиқатдан ҳам шундай бўлди. Бир йил ичида араб тилини ўргандим. Маҳдия шаҳрига бориб, у ердаги Жанавиз ва фаранг кемаларидан келган мактубларни таржима эта бошладим. Кейинчалик Абул Аббос ҳазратлари билан бирга Қобис қалъасига бордик. У ерда ҳам хазиналар мудир бўлдим. Кейинроқ Қафса қалъасига бордик. Мана шу ерда Абул Аббос касалга чалиниб, ҳижрий 796 йил шаъбон ойининг учинчи кунини вафот этди.

Абул Аббос Аҳмаднинг ўлимидан сўнг ўрнига ўғли Абул Форис Абдул Азиз ўтирди. Марҳум отасининг шахсимга кўрсатган эътибор, берган мартаба ва маошларига қўшимча мени меҳмонхона бошқарувчиси ишига ҳам тайин қилди. Бандаргоҳ раиси ва таржимон бўлиб турганимда бир кун мусулмонларнинг молларини ташувчи бир кема бандаргоҳга келиб лангар ташлади. Унга изма-из Сижилиядан ҳам иккита кема келди. Бу икки кеманинг аъзолари мусулмонларга тегишли кемани забт этишди. Кемадаги мусулмонлар зўрға жонларини сақлаб қолишди. Мол-мулклари талон-тарож этилди. Абул Форис бу воқеадан хабар топгач, девон раиси ва аъзоларига Халқул-Вад деган жойга чиқиб, мусулмонларнинг молларини бадал эвазига қутқариб қолиш учун насоролар билан келишишга амр этди. Мулозимлар Халқул-Вадга келиб, ораларидаги бир таржимонни кемага юборишди. Таржимон кемадаги насоролар билан келишишга ҳаракат қилди, бироқ улар жуда баланддан келганлари учун бунга муваффақ бўлолмади. Кейинчалик маълум бўлишича, кемаларнинг бирида Сижилия насоролари орасида юксак обрўга эга бир роҳиб келган экан. Бу роҳиб талабалик давримиздаги дўстим бўлиб, бир вақтлар биз бир-биримизни ака-укалардек яхши кўрардик. Менинг мусулмон бўлганимни эшитгач, бу ҳол унга қаттиқ таъсир қилиб, мени яна насоро динига қайтариш учун

бу ергача келган экан. Битим тузишга борган таржимон билан юзлашгач:

— Исминг нима? — деб сўрабди.

— Али.

— Эй Али, бу мактубни девондаги бандаргоҳ раиси Абдуллоҳга бер. Мана бир олтин. Жавобини келтирсанг, яна бир олтин бераман, — дебди.

Таржимон мактубни олиб, Халқул-Вадга қайтибди, вазиятни тушунтирганидан сўнг, роҳиб билан ўрталарида ўтган суҳбатни айтибди. Девон бошлиғи эса мактубни олиб, жанавизлик бир тужжорга таржима қилдирибди ва асл нусха билан бирга Абул Форисга юборибди. Абул Форис ўқиб чиққач, мени чақиртирди. Хузурига кирдим:

— Абдуллоҳ, бу мактуб денгизнинг нариги томонидан келди, ўқиб кўр-чи, нималар ёзилган экан, — деди.

Мен мактубни ўқиб, кула бошладим.

— Нега куляпсан? — деди.

— Онҳазрат, Аллоҳ ҳар доим қўлингизни баланд қилсин, бу мактуб менинг эски роҳиб дўстимдан келган экан. Дарҳол таржима қиламан, — деб бурчакка ўтирдим ва арабчага ўгириб, унга бердим. Мактубни ўқиб чиққач, биродари Исмоилга:

— Валлоҳил-ъазим, ҳеч бир сўзни тушириб қолдирмапти (борича таржима қилибди), — деди.

— Ҳазратим, уни қаердан билдингиз?

— Жанавизликлар қилган бошқа бир таржимадан, — деди Абул Форис ва мендан: — Эй Абдуллоҳ, бу роҳибга нима жавоб қиласан? — деб сўради.

— Ҳазратим, мен берадиган жавоб сизга маълум — ҳақ динга рағбатимдан ташқари, ўз истаким билан мусулмон бўлганимни айтман. Мактубда менга билдирилган бошқа барча нарсаларга жавоб беришни хоҳламайман, — дедим.

Шунда Абул Форис ҳазратлари:

— Эй Абдуллоҳ, сен тўғри йўлдаги бир мусулмон эканингда ишончимиз қомил бўлди. Бу хусусда ҳеч қандай шубҳамиз йўқ. Аммо “Ҳарб ҳийлаидир” ҳадиси шарифининг ҳукмига суяниб, жавоб мактубингда роҳибни мусулмонларнинг молларини қайтариш хусусида кема эгасига илтимос қилишини ва мусулмон тужжорлар билан келишилган тақдирда молларни тортиш баҳона-

*Давоми. Бошланиши ўтган сонда.

сида тарозибон билан ташқарига чиқиб, ярим кечада қочишингни билдир, — деди.

Мен ҳам амр этилганидек, айнан шундай жавоб ёзиб жўнатдим. Роҳиб мактубимни ўқиб, севинган бўлса керак, молларни қайтариб бериш эвазига талаб этилган пул қамайтирилди. Молларни текшириб олувчи киши кемага бир неча бор бориб-келган бўлса ҳам, мен бормадим. Ниҳоят, роҳиб келишимдан умидини узиб кemasини юргиздию бу ерлардан даф бўлди.

Роҳибнинг менга йўллаган мактуби ушбу мазмунда эди: “Биродарим Франсис Роҳиб, саломдан сўнг шуни билдирмоқчи эдим. Мен бу ерларга сени топиб, бирга олиб кетиш учун келдим. Ҳозир Сижилия ҳокими ҳузурида юксак бир мартабага эгаман. Мамлакатнинг афв этиш, ҳукм чиқариш каби бутун ишлари менинг қўлимдадир. Сўзларимга яхшилаб қулоқ сол ва Аллоҳнинг баракоти бўлган бу томонга кел. Мол-давлат ва бошқа нарсаларимни йўқотаман, деб асло қўрқма. Мен сен ўйлагандан ҳам кўп мол ва мақомга эгаман. Истаганингни беришга ҳозирман. Салом”.

Тунис ҳукмдори Абул Форис Абдул Азиздан баъзи хотиралар

Абул Форис Китоб ва суннатга амал қилган ҳолда, адолатни ижро этарди. Олим ва солиҳларга илтифот ва икромлар кўрсатиш унинг гўзал феълларидан ва юксак хислатларидан эди. Тунисга келган мусофирларга иззат-ҳурмат кўрсатиш билан бирга, Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) аҳли байтларини ҳурматлаш ҳақидаги йўриққа қатъий риоя қилар, ҳаммага мартабаларига кўра эҳсон қилар эди. Шу сабабли шарқ ва ғарбдан жуда кўп инсонлар Абул Фориснинг ҳузурига келарди. Мусофирлар очик юз билан кутиб олиниб, улар учун имкон бори-ча шароитлар йўлга қўйиларди.

Ҳар йили Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) туғилган кечалари ҳурматидан рабиул-аввалнинг ўн иккинчи кечаси бир мажлис чақириларди. Мажлис аҳлига гулоб ва шу каби нарсалар билан бир қаторда девон даромадидан олтмиш динардан ҳадялар улашиларди.

Абул Фориснинг мазлумларга марҳамати шунчалик машҳур эдики, катта-кичик маъмурлар ҳам бу қоидага доимо амал қилишар ва бирор шикоятчи чиқмасин деб тиришишар эди. Тез-тез қамоқхоналарга бориб, маҳбусларнинг ҳол-аҳволини суриштирар, озод қилиниши лозим бўлганларни озод қилар, жазога лойиқларининг жазосини берарди.

Кўп садақа ва эҳсон қилиш билан халқ орасида донғи чиққан эди. Ёрдамга муҳтож бўлганларни бир дафтарга қайд эттириб, фақиҳ Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Салам ат-Табарийни эҳсонларни тарқатиш ишига масъул қилиб қўйган эди.

Ҳар йили Макка, Мадина халқига ва ҳожиларнинг хавфсизлигини таъминлаш учун араб шайхларига турли ёрдамлар берарди.

Андалус халқига ҳам ҳар йили пул, от, қурол-яроғ ва буғдой юборарди. Ўлими олдидан ўзига тегишли даромаднинг бир қисмини насоролар қўл остидаги мусулмон асирларнинг озод қилиниши учун вақф қилди. Бу ишга ишончли кишилардан Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Азузийни тайинлади. Ҳосилдан топилган фойдаларни, бир томондан, ерлар сотиб олиб, даромаднинг кўпайишига ишлатса, иккинчи томондан, бандаргоҳига келган мусулмон асирларнинг озод қилиниши учун давлат хазинасидан бадал тўлашни васият этди. Ҳатто Абул Форис Туниснинг ҳар вилоятида яшайдиган насроний тужжорлар билан, менинг таржимонлигим воситасида, ёш мусулмон асирлари учун олтмиш, қарилари учун қирқ-эллик динар ақча берилишига доир шартнома тузган эди. Бу битимдан сўнг насоролар жуда кўп асир олиб келиб, хазинадан ақчаларини олдилар. Бу китоб ёзилаётган йили (ҳижрий 823) ҳам шартнома амал қилаётган эди.

Яхши ишларидан яна бири денгиз йўлидан ташқарида жойлашган ва баъзи насороларнинг йилига ўн икки минг динарга ижарага олган карвонсаройларини йиқитиши бўлди. Чунки карвонсаройда ичкилик ичишар, турли разил ишлар қилиб, халқнинг ҳузур-ҳаловатини бузишар эди. Аллоҳнинг ризосига эришиш учунгина Абул Форис шундай катта даромаддан воз кечди. Унинг ўрнига намоз ўқиладиган, зикр этиладиган, саловот келтириладиган ибодатхона ва иморат қурдирди. Тушадиган даромадларни шу ерга сарфлаб, бир қисм ер ва зайтунзорни вақф этди, қаршисидаги битта ёғхонани вақф этиш билан мазкур жойларни ободонлаштирди. Бардо боғи яқинида, Ал-Домус деган жой билан Жабали Ҳавий атрофидаги хонақоҳларни, Боби Жадид ташқарисидаги сув омборларини, Дори Абил Жаъд ёнидаги қоровулхона, ҳаммом, масираларнинг барчасини у қурдирди. Зайтуния жомеъи ичидаги кутубхона ва Тунисдаги йўқсил мусулмонлар касалхонаси ҳам Абул Форис даврида қурилган.

Туниснинг ҳамма бозорларидан шариятга зид ҳолда қўлга киритилган йигирма саккиз минг динардан воз кечиб юборган Абул Форисдан олдин Тунисда совун ишлаб чиқариш тақиқланган бўлиб, бу соҳа ҳукуматга тегишли эди. Ҳукуматдан яшириқча совун ишлаб чиқарганлар турли хил пул ва қамоқ жазоларига тортиларди. Абул Форис тақиқни йўқотиш билан бир қанча қонунбузарликларга нуқта қўйди. Мамлакат ичидаги бошибузукларни бошқа ўлкаларга сургун қилди.

Сижилия оролига денгиз кўшинларини юборди. Таркиба шаҳри забт этилди, қалъаси йиқитилди. Тараблус, Қобис, Хома, Қафса, Тузар, Нафқо, Бискра, Кустантания ва Бижая шаҳарларига ҳам аскар юбориб, юз йиллардан бери Африқода турли-туман зарарларга журъат этиб келаётган исёнчиларни итоатга мажбур этди.

(Давоми келгуси сонда.)

ИЛМ АЛЛОҲДАН ҚЎРҚИШДАДИР

Тошкент шаҳар “Тўхтабой” жомеъ масжиди имом-хатиби Исҳоқжон Муҳаммаджон ўғли билан суҳбат

— Аллоҳ таоло охирги ҳақ найгамбари Муҳаммадга (солаллоҳу алайҳи ва саллам) тўғри йўл — Исломи кўрсатишда даставвал “Иқро!” — “Уқи!” деб мурожаат қилди. Бу дегани бутун инсониятнинг тугал маънода саодат топиши ўқиш, илм билан бўлади, деганидир. Сизнингча, илмнинг қудрати, сирри, хосияти нимада?

— Дарҳақиқат, Аллоҳ таолонинг бу амридан олам-олам маънолар англаш мумкин. Жумладан, нима учун Аллоҳ таоло намоз, рўза, закот, ҳаж каби динимизнинг улуғ ибодатларини адо этиш, шунингдек, ота-онани рози қилиш, ёлғон гапирмаслик ва ҳоказо муҳим амалларни буюрмадан олдин айнан ўқишни, илм олишни амр қилди экан? Бундан кўзланган илоҳий ҳикматларнинг баъзиларини айтишга ҳаракат қиламан.

Барча ибодатларни, муомала ва муносабатларни, ижтимоий-сиёсий ҳаракатларни тўғри амалга ошириш ва кўзланган мақсадларга эришиш учун аввало илм керак. Зотан, инсон илмсиз қийналади, машаққатларга учрайди, бирор натижага эришганида ҳам ундан бошқа мўмин-мусулмонларга наф бўлмайди. Ўзини яратган Зотни ҳам танимайди. Демак, у ўзига керакли шаръий илмлардан мутлақо беҳабар қолади. Фақат нафсига тўғри келган йўллар билан ҳаёт кечиради. Дунёвий мақсадлар илмсиз рўёбга чиқмаганидек, ухровий ишлар ҳам албатта илмсиз мукамал бўлмайди, ҳаттоки барча ибодатларга жон бағишлайдиган такво, яъни, Аллоҳдан қўрқиш ҳам илмга боғлиқдир. Бу тўғрида Аллоҳ таоло: “Албатта, Аллоҳдан бандалари орасидаги фақат олим-билимдонлар кўрқур” (Фотир, 28) деб марҳамат қилган.

Илмиларнинг Аллоҳ наздида даражаси юксакдир. Қолаверса, одамларнинг наздида ҳам бу икки тоифа ҳеч қачон тенг бўл-

Исҳоқжон ҳожи Муҳаммаджон ўғли 1970 йили Фарғона вилоят Бешариқ тумани Телов қишлоғида тугилган. Илк диний таълимни отаси мулла Муҳаммаджондан олган. 1990–1994 йиллари Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислам институтида ўқиди. Сўнг Тошкентдаги Абулқосим мадрасасида, Тошкент Ислам институтида фикҳ ва ақоиддан дарс берди. 2003 йилдан буён “Тўхтабой” жомеъ масжидининг имом-хатиби.

майди. Ахир, қайси соҳада бўлсин, ишнинг кўзини биладиган, илми мутахассис билан саводсиз, нодон киши бирдай эъзозланганини ҳеч кўрганмисиз?

Абу Ҳурайра (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилган ҳадиси шарифда шундай дейилади: “Ким илм талаб қилиш йўлига тушса, Аллоҳ унга жаннатнинг йўлини осон қилади. Қайси бир қавм Аллоҳнинг уйларидан бирида жам бўлиб, Аллоҳнинг китобини тиловат қилса, уни ўрганса, албатта, уларнинг устига сакинат тушади, раҳмат ўраб олади. Фаришталар қуршаб, Аллоҳ ўз хузуридагилар қаторида зикр қилади. Кимни амали ортга сурса, уни насаби олдга сура олмайди” (Муслим, Абу Довуд, Термизий).

Ушбу ҳадисдан ҳам илм исташ қанчалик улуғ мартаба, фазл эканини англаш қийин эмас. Қолаверса, илми инсонлар шу ўткинчи дунёнинг ўзида ҳам бир қанча мартабалару унвонларга

эришадилар. Кези келганида, кўпчилигимиз эътибор бермайдиган ва нодонларча тортишувларга сабаб бўладиган бир масалани Абдуллоҳ ибн Аббоснинг (розийаллоҳу анҳу) ҳикматлари билан муолажа қилишга уринамиз: “Илм гапнинг кўплигида эмас, (Аллоҳдан) қўрқувнинг кўплигидадир”. Маълум бўлмоқдаки, тарихий саналарни, кўпгина шахсларнинг ҳаётини билишгина, ёки бир талай китобларни ўқиб, катта анжуманларда қарсиллатиб нутқ ирод этишгина эмас, балки, Аллоҳни таниб, Ундан кўпроқ қўрқиш асл илм экани аёнлашади. Зеро, Иблиснинг кўп нарсани билгани ҳол-да, Аллоҳдан қўрқуви йўқ эди.

— Масжид ибодат қилиш билан бирга илм, маърифат маскани ҳамдир. Масжидларда илмга эътибор, шароит қандай бўлиши керак?

— Саодат асрида, ундан кейинги саҳобийлар ва тобеинлар яшаган даврларда масжидларни обод қилишдан кўзланган асосий мақсад ибодат ва илм олишга тўла шароит яратиш бўлган. Натижада жоҳиллик, нодонлик, илмсизлик, маданиятсизлик, саводсизлик каби иллатлар шарият дориси билан муолажа қилиниб, халқнинг устидан даф этилган. Илмга бўлган иштиёқ ва эътиборнинг натижаси ўлароқ масжидлар ҳам тўлигича мадрасаларнинг ишини қилди. Зеро, барча ибодатларни камчиликсиз бажариш илми талаб қилади. Фикримизни ушбу ҳадис қувватлайди: “Расулulloҳ (солаллоҳу алайҳи ва саллам) одамлар билан ўтирганларида, уч киши кириб келиши. Улардан иккитаси у зот томон юриб, тепаларига келиб тўхтади. Бири халқадаги бўш жойга ўтирди. Иккинчиси, орқадан жой топди. Учинчиси эса, ортига бурилиб, чиқиб кетди. Расулulloҳ (солаллоҳу алайҳи ва саллам) фориг бўлганларидан

кейин: “Сизларга ҳалиги уч кишининг хабарини берайми? Улардан бири Аллоҳ таолодан бошпана сўраган эди, Аллоҳ таоло бошпана берди. Иккинчиси, Аллоҳ таолодан уялган эди, Аллоҳ таоло ҳам ундан уялди. Учинчиси, юз ўғиргани боис, Аллоҳ ҳам ундан юз ўғирди”, дедилар” (*Абу Воқид ал-Лайсий*).

Кўринадики, бу воқеа Расулulloҳ масжидда саҳобалар билан илмий суҳбат қуриб ўтирганларида юз берган. Ундан камда ик-ки ҳақиқатни билиб оламиз. Биринчидан, масжидлар ҳам илм масканидир. Расулulloҳ даврлариданоқ илмий суҳбатлар жойи бўлиб келган. Иккинчидан, илм талаб қилиш учун масжидларга ҳам бориш, ҳеч қачон ундаги илмий суҳбатлардан юз ўғирмаслик керак.

Ушбу ўғитларга амал қилингани учун қай ерда масжидлар кўп бўлса, шу юрт дунёга ўзининг маданияти, маънавияти, илм-маърифати, тараққиёти билан машҳур бўлган. Шу сабабли ҳам Ислоҳ юртларига тажовуз қилганлар биринчи ўринда уламоларни йўқ этишга, масжид ва мадрасаларни вайрон қилишга уринишган. Уламосиз халқ бошсиз тана, масжид ва мадрасаларсиз юрт қуёшсиз тун кабидир.

Алҳамдулиллаҳ, кейинги вақтларда яна аслга қайтиш жараёни бошланиб, масжид ва мадрасалар сони тобора кўпаймоқда. Уларда таълим-тарбия олиш шароити ҳам яхшиланмоқда. Бунда кўп нарса масжид имомларига боғлиқ. Имомлар масжидлар фақат намоз ўқиладиган жой бўлибгина қолмай, таълим-тарбия ўчоғи эканини ҳам қавмига

англамоқлари лозим. Қолаверса, масжидлар халқнинг муаммолари ечимини топишда кенгашидиган даргоҳ ҳамдир. Масжидларда илм, маърифат улашиш яхши йўлга қўйилса, ҳар хил бўлинишларга ҳам чек қўйилади.

Аллоҳ таоло масжидларни обод қиладиган кишиларда бир қанча сифатлар мужассам бўлишини марҳамат қилади: “Аллоҳнинг масжидларини фақат Аллоҳ ва охират кунига имон келтирган, намозни тўқис адо этадиган, закотни (ҳақдорларга) ато қиладиган, ёлғиз Аллоҳдан кўрқадиганларгина обод қилурлар. Ана ўшалар ҳидоят топгучи зотлар бўлсалар, ажабмас” (*Тавба, 18*).

— *Шундай экан, ҳар бир масжид қошида кутубхона бўлиши керак. “Тўхтабой” жомеъ масжидида кутубхона борми? У намозхонларнинг талабини қондира оладими?*

— Албатта, масжидни китобларсиз тасаввур қилиш қийин. Кутубхонаси қимматли ва кўп китобларга эга масжидлар табаррук даргоҳлар ҳисобланади ва илм аҳли билан доимо гавжум бўлади. Масжидимиз кутубхонаси алоҳида хонада жойлашган. Хоҳлаганлар, рухсат олиб, бемалол фойдаланишлари мумкин.

— *Мусулмонлар учун масжид кадрли жой ҳисобланади. Шу жиҳатдан “Тўхтабой” жомеъ масжидининг ўтмиши ва бугуни, унинг номи билан боғлиқ тарихни ҳам кўпчилик билишни истайди.*

— “Тўхтабой” жомеъ масжиди ҳижрий 1329 (мил. 1908) йили қуриб битказилган. Унинг қурилишига шу ерлик бой-бадавлат, саховатли тақводор киши Тўхтабой ота асос солган.

Ривоят қилишларича, Тўхтабой ота Русияга бир вагон мол жўнатаётиб: “Агар савдоим юришса, қўрилган фойдага Аллоҳ йўлида бир масжид барпо қиламан”, деб ният қилган экан. Хайрли ният Ал-

лоҳнинг изни билан ижобат бўлиб, шу муҳташам бино қад кўтарган.

Ҳалол мол сувда чўкмайди, ўтда ёнмайди, деганларидек, “Тўхтабой” масжиди ҳам не-не тарихий, мудҳиш воқеаларга гувоҳ бўлмади, дейсиз. Совет даврида ўн йилдан ортиқ турли мақсадларда фойдаланилди, Иккинчи жаҳон уруши даврида аскарлар кўрикдан ўтказиладиган жой, кейинчалик мактаб, ҳатто шиша идишлар (ичида ароқ-винодан бўшаганлари ҳам бор) сақланадиган омборхона ҳам бўлди. Аллоҳга ҳамдлар бўлсин, 1989 йилдан мўмин-мусулмонлар ихтиёрига топширилди.

— *Ёшларимизнинг илмга эътибори қандай? Илм толибларига маслаҳатларингиз.*

— Бугунги ёшларнинг чинакам илмга қизиқишлари ортиб бораётганини кузатиш мумкин. Аммо уларнинг талабларини қондира оладиган, саволларига илмий ёндашув ила жавоб берадиган, интилишларига кўмак берадиган олимлар уларни тўғри йўлга бошлашлари керак.

Толиби илмларга оживона маслаҳатимиз — илм талаб қилишнинг тўлиқ масъулиятини чуқур ҳис этган ҳолда астойдил ҳаракат қилишлари керак. Чунки эрта бир кун ортларидан кўплаб мўмин-мусулмонлар эргашдилар. Шу жараёндаги ҳар бир хатти-ҳаракатлари, айтган сўзлари учун Аллоҳ олдида жавоб беришларига тўғри келади.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
суҳбатлашди.

* * *

*Гар ошиқ эрсанг, меҳру вафо қилма ҳавас,
Дард иста-ю, дафъига даво қилма ҳавас,
Ҳижрону висол мутлақо қилма ҳавас,
Дилдорингдан ғайру ризо қилма ҳавас.*

Алишер Навоий

1. “Гар ошиқ эрсанг,
меҳру вафо қилма ҳавас”.

Шоир айтмоқчики, Аллоҳнинг инояти билан қалбимизга ишқ чўғидан бир зарра тушган бўлса, унинг қадрига етайлик. Яъни, бир зарра эвазига Аллоҳдан кўп нарса талаб қилмайлик. Ошиқ қалб очкўзлик ва кўполликдан, шошқалоқлик ва жазавакорликдан йироқ бўлиши шарт.

ИШҚ ЧЎҒИДАН БИР ЗАРРА

Мен Аллоҳни севаман дея лоф уриш ақли ноқис кишиларга хос. Бу ишлари ишқни хор тутиш кабидир.

Ошиқман деб Аллоҳдан бирон ҳақ ёки неъмат тамаъ қилиш ярамайди. Чунки Аллоҳдан шунча кўп неъмат ва меҳр олганмизки, ўлчов-ададларнинг чеки бор, аммо бу неъматларнинг адади ва чегараси йўқ. “Агар сизлар Аллоҳнинг неъматларини санасангизлар, саноғига етолмайсизлар” (Иброҳим, 34). Бу ишқни ожиз ҳис-туйғулар ила қориштириб юбориш нақадар ёмон.

2. “Дард иста-ю, дафъига даво қилма ҳавас”.

Дард иста, бу дард дин ва охират гами бўлсин. Унинг кўпроқ бўлиши, сени қамраб олиши қандай бахт. Зеро, фақат ишқ билан бандалик мақоми яхши тушунилади. Намоз, рўза, закот, ҳаж каби динимиз арконлари шу ишқ билан баркамол, ният ҳам шу дард туфайли тўғри, муомалалар шу дард изтиробини билан салоҳиятли ва беозор бўлади. Бу дардга бегона бўлсак, оламнинг ранглари йўқолиб, зерикамиз. Аллоҳ асрасин.

3. “Ҳижрону висол мутлақо қилма ҳавас”.

Ҳижрон ва висол муваққат бўлиб, бирининг мавжудлиги иккинчисини йўқ қилади. Яъни, бири иккинчисининг акси, зиддидир. Очликни овқат ейиш йўқ қилгани каби, тўқлик ҳам очликни эсдан чиқаргувчидир. Демак, булар жуфтликда бор бўлган нарсалардир. Қалб ошиғиман деб даво қилаётган зот эса, бу каби ноқисликлардан, жуфтликдан, инкор ва исботдан пок ва муназзахдир. Қалб бу ишқ заррасидан маст бўлса-да, ўзи ким, бу ишқнинг эгаси ҳам қандай Зот эканини асло унутмасин. Қуръони каримда: «Аниқки, инсонни

Биз яратганмиз, (демак) унинг нафси васваса қиладиган (яъни, кўнглидан ўтган барча) нарсаларни ҳам билурмиз. Биз унга жон томиридан ҳам яқинроқдирмиз» (Қоф, 16) деб марҳамат этилган.

Бандаси ожиз, лекин қалби бунга эътимод қилиб қолмасин. Аллоҳ меҳрибонлиги ҳам, азматию қудрати ҳам тенгсиз Зотдир. Бу оламларни ақл бовар қилмас дақиқликда яратиб, тарбия этиб, тебратиб турган, бордан йўқ, йўқдан бор қилаётган, нозик капалак қанотининг эпкинини ҳам ҳисобли-ўлчовли этиб ёйган Аллоҳ таоло энг буюк чевардир. Қалб ҳаддини билсин ва унда собит турсин.

4. “Дилдорингдан ғайру ризо қилма ҳавас”.

Неъмат Эгасининг ризолигига У берган неъматларга шукрона қилиш билан етилади. Банда Аллоҳ унга берган неъматлар ададига ета олмаганидек, унинг шукронасини адо этишга ҳам шунчалар ожиз. Аммо унинг доимо шукрда бўлмоғи гўзал ва матлуб. Бир нафас олишда икки шукр лозим. Қирган нафас чиқмаса ё чиқса-ю, кирмаса, ўша лаҳза банда учун шукр қилиш бахтига, вақтига чек қўйилади. Азизларимиз: “*Ла илаҳа иллаллоҳ*” дейишга улгурмай қолмайин деб доим “*Аллоҳ, Аллоҳ*” дея зикр этиб юришар экан.

Хожа Аҳрор Валий бу хусусда ёзадилар: «Тоат қанчалик камол топса, буюк ва ҳамиша барҳаёт Аллоҳ таоло шу бандани шунчалик Ўзига дўст тутади, сирларига ошно қилади... Дарҳақиқат, бундай севги Унинг суюқ ҳабиби Расулulloҳга (алайҳиссалом) оиддир. Расулulloҳ васфларидан мақсад шуки, муҳаббат у зот туфайли вужуд топди».¹

Таъбир жоиз бўлса, ошиқ дилини дорга — у

муносиб бўлган ўринга илиб қўйсин, яъни, Эгасига берсин. Дилдордан эса ризолик истасин, холос. Исташ ҳам сал қўполдай... Ҳавас этсин. Ҳавас беозор ва беғубор туйғу. Бунда тамаъ, очофатлик, қўполлик ва тезлик йўқ. Ҳавас қилиш Алишер Навоий (раҳматуллоҳи алайҳ) каби имон эгаларининг одоб-ахлоқи, қалб мевасидир. Ризолик ҳавас этиб кечирилган умр баракотли умр бўлади. Аллоҳ ул зотдан ҳам, бизлардан ҳам рози бўлсин.

Мир Алишер Навоий “Маҳбуб ул-қулуб” аса-рида ишқнинг уч хил бўлишини зикр этади:

“Биринчи ишқ банданинг ўз Яратувчисига, холиқига бўлган ишқи. Бу пайғамбарлар, сиддиқлар, шаҳидлар, комил мўминлар ишқидур. Олий ишқдур. Ишқи куллдур. Куллдан жузълар дунёга келгани каби, ҳар бир ишқ ушбу олий ишқдан ҳосил бўлур.

Иккинчи ишқ солиҳ банданинг солиҳ бандга бўлган ишқи. Яъни, Аллоҳ йўлидаги дўстлик. Бу қариндошлик, бойлик шериклик эмас, балки Аллоҳ ризолиги йўлидаги дўстлик, муҳаббатдур. Аллоҳнинг Арши уларга соябондур. Улар бир-бирларига хиёнат қилмайдилар.

Учинчи ишқ оммавий мубтало бўлинган ишқ. Яъни, эр-хотун ўртасидаги меҳр-муҳаббат. Бу ишқ ҳам жоиз ва эплаган киши учун Аллоҳ ризолигига етказадиган, солиҳ фарзандлар тарбия этиладиган дастгир, охиратга захира бўладиган аъмолдур”.

Ишқнинг мазкур уч бобига ҳам рубоийдаги даъват қўлланилса, дўстнинг ҳам, жуфти ҳалолнинг ҳам ризолигини кўзлаб яшалса, қандай гўзал. Мўминлик сифати шу эмасми? Зеро, охир-оқибат бориладиган, қайтиладиган жой бирдир. Муҳаббат эса эвазига ҳақ талаб қилинадиган нарса эмас. Ишқ Аллоҳ ризолиги йўлида бўлсагина, ҳақиқий ишқ саналади.

Абдулмутталиб ЗОМИНИЙ,

*Ўзбекистон Мусулмонлари идорасининг
Жиззах вилоятидаги бош вакили муовини*

Ҳар бир уйда Қуръони карим бўлсин

Ҳар йили Рамазон кунлари саҳарлик чоғи радио орқали диний мавзуда маърузалар, ҳадисларнинг шарҳини эшитиб, қалбимиз нурланади. Ҳар бир мусулмон Қуръони карим оятларидан ўқиб, савобларини кўпайтиради, яхши ниятлари ижобат бўлишини Аллоҳдан сўрайди.

Давраларда сабр-қаноат, ота-онага ҳурмат, имон ва ихлос мавзуларидаги суҳбатлар кишини яхши амалларга ундайди.

Юрт ободлигининг асосларидан бири бой-бадавлат замондошларимизнинг саховатидир. Шукрки, айрим сахий кишилар эл ободлиги учун кўп яхши ишлар қилишяпти. Шу ўринда баъзи шахсий фикрларимни айтсам. Ҳар бир мусулмон Қуръони каримни иложи бўлса, араб тилида ёки ўз она тилида ўқишни истайди. Аммо бугунги иқтисодий шароитда Қуръони каримни сотиб олиш кўпчиликда бир оз моддий қийинчилик туғдиради. Шунинг учун савобталаб саховатли бойларимиз, имкони қадар Қуръони каримни масжидлар ва маҳалла фаоллари ёрдамида қам таъминланган оилаларга тарқатсалар, кўп савоб олишлари аниқ.

Ўзбек халқининг тўй-ҳашам, удумлари кўп. Қиз узатаётган ёки ўғил уйлантираётган ота-она фарзандларига бош-оёқ сарпо қилади. Фарзандларга қилинган сеп, ашёлар ичида албатта Қуръони карим бўлса, қандай яхши.

Менимча, кўпчилик бу фикрга қўшилса керак. Чунки бир уйда Қуръони карим бўлишининг ўзиёқ шу оилага файз келтиради. Яна Замзам сувидан бир хўплаш ҳам ҳар бир мусулмоннинг орзуи. Бугунги алоқалар ривожланган, учоқларда дунёнинг ҳар бурчидан нарса келтириш қийин бўлмаган шароитда, улуғ айём арафаларида Замзам сувидан келтириб, кўпчиликнинг дилига қувонч бағишлашни ишбилармон, олижаноб тадбиркорларимиз ўйлаб кўрсалар... Ахир ҳар бир савобли иш оқибатсиз қолмаслиги аён-ку. Савобталаб инсон қилман деса, бу каби кўпчиликнинг кўнглигини кўтарувчи ишлар кўп. Эзгу амал қилувчиларга Аллоҳ таоло мадакдор бўлсин.

Адҳамбек АЛИМБЕКОВ,
филология фанлари номзоди

¹ *Ҳожа Убайдуллоҳ Аҳрор. «Рисолаи волидия», «Тошкент Ислон университети», 2004, 24-бет.*

Метин ҚОРАБОШ ўғли

ПАЙҒАМБАР УЙИМИЗГА ТАШРИФ БУЮРСА...

Бундан чамаси етти-саккиз йил олдин бир дўстимиз овозтасмага ёзиб олинган шеърни кўйиб эшиттирди. Шеър жуда таъсирли эди.

Орадан бир неча йил ўтиб, яхшиликка ҳам, ёмонликка ҳам бир хилда асқотадиган интернет кашф этилгач, унинг воситасида мазкур шеърни яна кўп бора эшитдим. Мусулмонликка хизмат бўлсин деган ниятда очилган элликка яқин сайтда бу шеър бир қанча тилда мўминлар эътиборига ҳавола этилганининг гувоҳи бўлдим. Муаллифи хусусида гап кетганида эса, кимдир билмайман деса, яна биров кимдан биринчи бор эшитган бўлса, ўшанинг номини айтар эди. Мана, орадан шунча вақт ўтган бўлишига қарамай, шеър кимга тегишли, муаллифи асли қаерлик эканини ҳануз билолганим йўқ. Аммо шеър ҳалигача интернет тармоғи орқали жуда кўпчиликка бориб етаётганидан хабарим бор.

«Пайғамбар бизга келса...» деб бошланарди бу шеър. Муаллифни нима қизиқтираётгани кейинги мисралардаёқ ойдинлашади.

“Бир куни Пайғамбар уйингизга ташриф буюрса... Атиги бир неча кунгагина... кўққисдан эшигингизни тақиллатса Набий (алайҳиссалом). Қизиқ, не кечарди ҳолингиз?”

Шу шаклда диққатингизни жалб этадиган шеър

Пайғамбар ташриф буюрса, қай кўйга тушишимизни тахмин қилишда давом этади: “Хўш, не қилган бўлардик бизлар? Қарши олишга шошган бўлармидик ёки уйимизни тўлдириб ташлаган қимматбаҳо ашёларимизни яширишга уриниб, кечикиб очармидик эшикни? Пайғамбар уйимиздалик пайғида ҳам ермидик ҳамма вақт еган таомларимизни? Ҳамма вақт айтадиган гапларимизни айттармидик? Кезадиган жойларимизда яна сайримизни давом эттирармидик? Бизга дунё жозибасидан тинмай баҳс очадиган дўстларимизни йўқлаган бўлармидик яна? Ёки асл юзимиз очилиб қолишидан кўрқиб, ҳадик ичра яшармидик? Кейин бир неча кун ўтиб уйимизни тарк этса Набий, жонимиз ачишармиди ёки бўлмаса, хайрият, қутулдик, деган бўлармидик ҳеч уялмасдан?”

Муаллиф гарчи савол билан мурожаат этаётган бўлса-да, ҳолимиз не кечишини ўзи жуда яхши тасаввур қилаётгани сўзларидан шундоқ сезилиб турарди. Яъни, шеърдан мақсад, ҳолимизни сўрашига эмас, балки бугунги ҳолимиз билан мусулмоннинг асл қиёфаси ўртасидаги фарқни кўрсатишдан иборат бўлиб, Пайғамбар қаршисига чиқа оладиган юзимиз йўқ эканини биллиб кўйишимиз исталмоқда эди.

Илк бор эшитганимда мени ўзига ҳамфикр эта олган эди бу мисралар. Чунки яшаётган ҳаётим Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ҳаётига тўла мос тушмаслигини жуда яхши билар эдим. Расулulloҳда бор бўлган бир қанча нарсалар менда йўқ эди — буни ҳам билардим. Уйимда Пайғамбар уйларида бўлмаган жуда кўп ашёлар мавжуд эканини ҳам инкор этолмасдим. Шу ҳолатимда Расулulloҳ келса, ҳижолатдан зўр-базўр нафас олишимни, уятдан юзларим қизариб, дунё менга тор келишини тасаввур этишим осон эди.

Мен яшаётган ҳаёт билан яшашим керак бўлган ҳаёт ўртасида жуда катта фарқ борлиги учун бундай уйга боришим табиий ҳол эди ўшанда. Аммо мен тақводор деб ҳавас қилиб юрган бошқа кишилар ҳам «Пайғамбар бизга келса» деган жумла қаршисида нигоҳлари ер чизиб қолар

ҳолатда эканлари мени ўйга толдирди. Ҳатто баъзилар, Пайғамбаримиз уйимизга кириб бирон сўз айтиш нари турсин, ичкарига назар ташлашлари билан, кирмасдан ортага қайтсалар керак, деб ишонилар эди. Улар шунчалик умидсиз бўлса, мен қандай қилиб Пайғамбар уйимга келишларига, келган тақдирларида ҳам дакки эшитмаслигимга умид қила олардим?! Пайғамбар тугул, ҳатто бошқалар ҳам дакки беришга жазм эта олаётган ҳолатим билан-а? Кимдир уйимдаги ашёларни бутларга ўхшатиб, яна кимдир эса бошқа бир вазиятимни кўриб, танбеҳ бераётган бўлса. Бир томондан, улар тўғри гапиряпти, дейман ўзимга ўзим. Бу оромкурсилар қаердан келиб қолди ўзи, бу устол-устулар. қимматбаҳо мебеллар... Пайғамбаримизнинг уйларида йўқ эди-ку булар!

Аммо шу ўринда яна бир ўй тинчимни бузиб, ўйлашга мажбур этарди. Яъни, бундай ашёлар Пайғамбаримизнинг уйларида бўлмагани рост, аммо уларга қарата Расулulloҳ «бутлар» деган таърифни ҳеч ишлатган эдиларми? Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Каъбадаги бутларни ер билан яксон қилган ишларини, уйимизга келиб қолсалар, яна такрорлармидилар ростдан ҳам?..

90-йиллар ўрталарида шу каби саволлар гирдобиди гангир юрган пайтимда, қадари илоҳий бу сирнинг тагига етишимга имкон берди ва ўқиган китобларим ичидан “жалол+жамол=камол” қоидасини, яъни, динда жалол-жамол муносабатини тўғри қўйибилиш жуда муҳим эканини англадим. Шу билан бирга, қўрқув-умид, танбеҳ-муҳад, ҳикмат-раҳмат... каби жуда кўп ўринларда мезонни тўғри тутиш нақадар зарур эканига иқроор бўлдим. Бу нуқтаи назардан ёндашиб, биз кундалик ҳаётимизда учраётган турли қарашлар суннатнинг кенг йўлини кишиларга тор битта туйнук қилиб кўрсатаётганини фаҳмлаб етдим. Бу туйнукдан ўтолмаётганларни суннатга зид яшаётганлар деб кўрсатилаётганини англадим.

Қанчалик нотўғри эди бу таъриф!

Чунки суннат йўли улар ўйлаётган туйнукдангина иборат эмасди. Жилд-жилд ҳадис китоблари воситасида бугунгача етиб келган суннат йўли аслида турли фитратдаги кишилар ўзларига мос ҳаёт кечиришлари учун имкон берадиган нурли ва кенг битта йўл эканини тушундим. Мисол учун Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Энг фазилятли амал қайсиниси?» деб сўралганида, у киши сўраган кишиларнинг эҳтиёж ва истеъодларини ҳисобга олиб, турлича жавоблар берганлар. Навқирон бир саҳо-

бага: «Аллоҳ йўлида жаҳд кўрсатиш (жиҳод)», деб жавоб берган бўлсалар, қарамоғида ота-онаси бўлган бошқа бирига: «Ота-онага яхшилиқ қилиш» шаклида жавоб қайтарганлар. Кекса ёшдаги бир аёлга эса, намоздан кейин қилинадиган тасбиҳот фазилятли амал сифатида талқин этилади. Яна бир ўринда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) умматга намуна бўларли қизлари Фотиманинг уйига рангли ва нақшли бир парда тутгани учун кирмаганлари ҳолда, худди шундай безакли бошқа хонадонларга киришда ҳеч иккиланмаганлар. Ҳатто қизларига: «У пардани фалон кишиларнинг уйига юбор», деган шаклда кўрсатма берганлар. У парда сен учун бутдир, олиб чиқиб ёқ, деб буюрмаганлар. Шу каби жуда кўп ўринларда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) байъат этган кишиларга итоатни англатар эканлар, «Кучларингиз етган нисбатда» деган шартни қўшганлар ва бунга қараб саҳобалар: «Аллоҳ Расули бизга ўзимиздан ҳам шафқатлироқдир», деб юборишган.

Олимлар суннат йўлини таъриф этишаркан, «минҳаж», яъни, «кенг йўл» таърифини ишлатишган. Дарҳақиқат, Пайғамбаримиз инсониятга жуда кам кишиларгина юра оладиган тор бир йўлакни кўрсатмаганлар.

Ҳолбуки, дўстим қўйиб берган овозтасмадаги шеърни эшитарканмиз, хаёлимизда **«оламларга раҳмат қилиб юборилган»** Пайғамбар ўрнига, уйларимизга келганида нафрат кўзи билан қарайдиган ва кирар-кирмасидан хонадонда тафтиш ишларини бошлаб юборадиган, меҳмон бўлган вақти давомида эса, нима иш қилаётганимизни тинмай сўраб-суриштирадиган, еб-ичган нарсаларимиз тугул, ҳар келиб-кетган билан қизиқадиган, ҳатто уйларимизни бутхоналарга ўхшатиб, керак бўлса айрим буюмларимизни отиб-иритадиган бир пайғамбар суврати чизилади. Қаршисида хато қилишдан қўрқиб туриладиган, худди бирор хатомизни кўриб қолса, дарров қалбимизни оғритадиган пайғамбар суврати...

Йўқ, у зот эшикни тақиллатгани замон қалбларимизга хузурсизлик келтирадиган бир одам эмас. Ёки қўлига хипчин олиб юрадиган, тили пичоқ каби кескин киши ҳам эмас. Аксинча, «қўлидан ва тилидан ҳеч кимга озор бермайдиган» инсонларнинг энг мукамал ўрнагидир у зот. «Пайғамбар бизга келса» деб бошланадиган шеърдаги тасвирилар билан ҳадислар ёрдамида ва мўътабар китоблар воситасида таниганим Пайғамбар орасида шунчалик катта фарқ мавжуд бўлиб, бу нарса мени ҳайрат кўчасига етаклади. Шеърда бир

байтнинг ўзида «Раҳмат Пайғамбари» «ғазаб пайғамбари»га айланган, раҳмат манзаралари эса қасват рангига бўялгандек эди назаримда...

Ахир, устига ортиқча юк юкланган туянинг кўзёшларини муборак кўллари билан артган, эгасига бир оз шафқатли бўлиш кераклигини ўргатган одам у зот эмасмидилар? Ўзларига битта бўталоқ ҳадя этилганида Ойиша онамизга: «Аллоҳ рафиқдир ва У рифқни (юмшоқликни) ёқтиради. Рифқ бирор нарсанинг ичига кирдими, бас, уни гўзаллаштиради», деган шаклда тарбия берган Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қандай қилиб бизга қўпол муносабатда бўлишлари мумкин? «Мукофотнинг катталиги балонинг катталигига қўради», деган у Набий охирзамоннинг оғир юки остида қолган биз шўрликларга қамчи билан савалар даражада муомала кўрсатишларини тасаввур қилиб бўладими?

Расули Акрамнинг бу каби олижаноб фазилатларини кўрсатадиган минглаб мисоллар бор ҳадис ва сияр китобларида! Қолаверса, Жаноби Ҳақнинг: **«Биз Сени фақатгина оламларга раҳмат бўлсин дея юбордик»**, ояти жалиласининг ўзиёқ ўрناق олишимиз учун бизга кифоя қилади.

Ёшлигининг ўн йилини Пайғамбаримиз ҳузурда ўтказган Анас ибн Молик (розийаллоҳу анху) ҳаётига эътибор беринг. У болалик қилиб хато қилганидами, айтилган ишни бажармай эсидан чиқариб қўйганидами, ўйнаб қолиб кетганида ёки бошқа ноҳўя хатти-ҳаракатлари натижасидами ўн йиллик муддат давомида Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бирор марта «Аттанг!» сўзини эшитмаган эди.

У зотнинг рисолат паноҳларида вояга етган ҳазрати Али (розийаллоҳу анху) таъриф этган Пайғамбар бундайдирлар: «Ҳар доим юзлари кулиб турар, табиатлари ўта мулойим эди. Жуда кечиримли, қаҳрлари ҳам қаттиқ эмасди. Ҳеч ким билан тортишмас, кимсага бақириб-чақирмас, бирор ёмон сўз сўйламас эдилар. Бировни айбламас ва қурумсоқ ёки қизғанчиқ ҳам эмасдилар. Ёқтирмаган нарсаларига эътибор бермас ва ҳеч кимни умидсизликка тушириб қўймас эдилар. Ўзларини безовта қилган нарсаларни сездирмас эдилар ва ҳеч кимнинг юзига айбини айтмасдилар. Орқасидан ҳам гапирмасдилар. Бировнинг айбини излаш билан машғул бўлмасдилар, ҳеч кимга унинг учун хайрли ҳамда савобли бўлмаган сўзни айтмасдилар. Юмшоқлик ва сабрни ўзларида жо эта олган бўлиб, ҳеч нарса у зотнинг жаҳллари чикармас эди».

Ҳазрати Али бу сўзларини Расулуллоҳ (сол-

лаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бирга кечирган ўттиз йилдан ошиқ вақт давомида кўрганлари асосида айтган бўлса, Пайғамбар (алайҳиссалом) билан ўн йил оила ҳаёти кечирган Ойиша онамиз у зотни бундай таъриф этади: «Инсонларнинг энг чиройли хулқлиги эдилар. Ҳеч ёмон сўз айтмас, бўлмағур ишлар билан машғул бўлмас эдилар. Бозорда бақириб-чақирмас ва ёмонликка ёмонлик билан жавоб беришга уринмас эдилар. Фақат кечиримли эдилар. Инсонларнинг энг нозик табиатли, гўзал хулқли ва хушмуомалалиси эдилар. Аллоҳ йўлидаги жиҳоддан бошқа пайтларда бирор хизматкор ёки жорияга, умуман, ҳеч кимга қўл кўтарган эмаслар».

Шундай эдилар бизнинг Пайғамбаримиз! Энди ушбу зот келиб, бизнинг ҳолимизни паришон қилишларини, қўпол сўзлар билан хафатишларини тасаввур қила оласизми? Назаримда, бундай ўйлайдиган кишилардаги бўшлиқ саҳобалар ҳаётини яхши билмасликлари натижасида юзга келган. Улар саҳобаларни туғилишидан оқ мукамал, ҳеч нотўғри иш қилмаган фариштадай тасаввур қилишса керак... Шундай бўлгач, Пайғамбар нимага ҳам бақириб-чақирсин, кимга қўполлик қилсин, кимдан хафа бўлсин, ахир? Ваҳоланки, ундай бўлмаган.

Саҳобалар орасида жоҳилият давридаям ўзларига доғ юқтирмаган Абу Бакр (розийаллоҳу анху) каби пок инсонлар ҳам бўлган, бироқ кўллари жоҳилиятнинг энг чуқур ботқоқликларидан чиқиб келиб, Исломни топган кишилар эди. Исломдан олдинги Умар билан Исломдан кейинги Умарни кўринг, қизини тириклайин кўмган Умар, Макканинг энг кўп ичувчилари орасида бўлган Умар, жаҳли чиққан пайтда ҳеч кимнинг кўзёшига қараб ўтирмаган Умар Ислом билан шарафланганидан сўнг тубдан ўзгарган эди!

Саҳобаларни ҳеч хато қилмайдиган инсонлар деб ўйлаш билан Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амалга оширган мўъжизавий ўзгаришлардан кўз юмган бўламиз ва бутунги кунда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) келтирган нур ойдинлиги ичида шу каби ўзгаришлар амалга ошувини таъминлайдиган дарслардан бенасиб қоламиз. Биз учун яна бир гўзал ўрناق, шуҳбасиз, Уҳуд жангида рўй берган эди. Жангда Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўрсатмаларига хилоф тарзда қилинган ишлар натижасида амакилари Ҳамза, байроқдорлари Мусъаб сингари бир неча машҳур саҳобалар шахид бўлишларига, ўзлари эса, юзларидан яраланиб, тишлари синган бўлишига қарамай, Жано-

би Ҳақнинг Куръон орқали буюрган амрига бўйсунган ҳолда айбдорларга бир оғиз ҳам ёмон сўз айтмаган эдилар. Агар Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жаҳл устида уларга қаттиқ муносабатда бўлганларида эди, Куръонда айтилгани каби, атрофларидагилар бир-бир тарқаб кетган бўлишарди. Бундай бўлиши мумкин ҳам эмасди, чунки у зот раҳмат пайғамбари эдилар. Йиқилганларнинг дўсти эдилар, уларни йиқитган шайтоннинг эмас. У зотнинг фақатгина шу хислатларига қараб ҳам мусулмон бўлганлар бор эди атрофларида. У кишини ўлдириш ниятида учи заҳарли қилич билан масжидга келган, аммо Масжиди Набавийдан чиқмай туриб мусулмон бўлган Умайр ибн Ваҳбнинг қалбига кирган сир шу эмасмиди?!

Ҳунайнда қатл этиш режасини амалга оширмақчи бўлиб турган Шайба ибн Усмон у зотнинг табассумли юзларини кўриши билан ҳамда муборак кўллари кўксига келиб теккан заҳотиёқ бутунлай бошқа бир инсонга айланиб қолмаганмиди?

Юқорида айтилган шеърда «суннатга уйғун яшаш шиори остида камчиликлар тилга олинар экан, мувозанатни сақлай олмай, галдаги хатога йўл қўйилади. Мувозанатни бузмаслик учун эса, оширмаслик ва камайтирмаслик шартдир. Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Осон қилиб кўрсатинг, қийинлаштирманг” дер эканлар, мувозанатни сақлашга чақирадилар бизни. Осонни қийин қилиб кўрсатувчилар ҳам, осонликни суистеъмол қилувчилар ҳам бу амрни бажара олишмаяпти демак. Шайтон бу ўринда лоқайд инсонларга суистеъмол қилиш йўлини, руҳи таслимиятга мойил бўлганларга эса қийинлаштириш усулини тўғри қилиб кўрсатиш билан навбатда-

ги тузоғини қўяди. Шайтонга алданмаслик учун Расули Акрамнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) «Ишларнинг энг яхшиси ўртачасидир», деган сўзлари бизга яна бир дарсдир. Бу қоидага амал қилмаган кишилар ўзларини қийинчиликларга дучор қилиб, йўлдан адашганларга ўхшаб қолишлари эҳтимолдан холи эмас.

Тўғри усул охирзамон инсонига охирзамонга оид ҳадислар нуқтаи назаридан ёндашишда деб ўйлайман. Бир марта: «Биродарларимни соғиндим». деган эдилар Расули Акрам ва бунини эшитган саҳобалар: «Биз сизнинг биродарларингиз эмасми, ё Расулуллоҳ?!» деб сўраганида: «Сизлар менинг дўстларимсизлар, биродарларим охирзамоннинг оғир имтиҳонларига дуч келган пайтда ҳам Исломи тарк этмаган мўминлардир» деб жавоб қилган эдилар. Яна бир гал саҳобаларга айтилган: «Сизлар шундай замонда яшайсизларки, буюрилганнинг ўндан бирини тарк этган киши ҳалок бўлади, аммо шундай вақт келади, буюрилганнинг ўндан бирини бажарган ҳам нажотга эришади», сўзлари ҳам охирзамон Пайғамбарига тегишлидир...

Энди ўйлаб кўринг: Пайғамбар уйингизга келсалар, шеърда тасвирланган ҳол сизда рўй бериши мумкинмиди? У зотдан оғир сўзлар эшитишдан кўрқар ва ҳатто келмасликларини истар ёхуд тезроқ кетишларини орзу этиб қоларми эдингиз? Ёки бўлмаса, «Ё Расулуллоҳ, орамизда йўқлигингиз бизни шу кўйга туширди, энди ҳеч ёнимиздан кетманг», дея ёлворган бўлармидингиз?

Менимча, ҳаммамиз у зотни раҳмат Пайғамбари деб билар ва хатою гуноҳимизга иқрорлик ҳисси ичида қаршиларига югурган бўлар эдик. Дарвоқе, Ханзала (розийаллоҳу анҳу) шундай қилган эди. Чунки у Пайғамбаримизни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Ҳазрати Али ва Ҳазрати Ойиша (Аллоҳ улардан рози бўлсин) таърифлаган шаклда биларди. Шундай деб билар эди, чунки ўзи ҳам у зотнинг шундай эканларини кўрган ва шу шаклда тасаввурига муҳрлаб қўйган эди. «Мен бир гуноҳ иш қилдим», деб қаршиларига чиқиб, ҳолини баён этган Абу Ёсар ҳам у зотни шундай деб билар эди. Агар биз Расулуллоҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таниб, саҳобалари таърифлагани каби тасаввур қилолганимизда эди, ҳаётимиз ҳам айнан шунинг натижасида бошқача кўриниш олган бўларди, деб ўйлайман.

Қанийди, Пайғамбаримиз бизнинг уйимизга ҳам келсалар...

Жамол КАМОЛ,
Ўзбекистон халқ шоири

Коинотдан қилча нур,

Бошимда мовий осмоним

Бошимда мовий осмоним,
ки юлдуз бирла ойим бор.
Сахарларда намозим,
илтижо бирлан дуойим бор
Кўзимга соя солма,
эгма бошимни, паришонлик,
Умидим бор жаҳондин
ҳам кўнгилда муддаойим бор.
Бу дунёни башар аҳлига
бир карвонсарой дерлар,
Бихамдуллоҳ, менинг ҳам
бир уйим, карвонсаройим бор.
Муҳаббат кўйида мен ҳам
куйиб, бундоқ адо бўлдим,
Мени куйдиргучи бир дилбарим,
нозик адоийм бор.
Кечар йўлларда карвоним,
келар дардимга дармоним,
Ки тулпор бўлгудек бир неча
тойим, эркатойим бор.
Фазал завқига мен ҳам
ошнодирманки, руҳимда
Кумуш торлар жаранглаб,
шуъладек учган садойим бор.
Худоё, мағфират айла,
Ўзингга тавбалар этсам,
Гуноҳкор бандадирмен бир,
неча саҳву хатойим бор.
Жамол, борингни айтдинг,
энди айтгил Биру Борингни,
Эгам, Парвардигорим,
Холиқим, Раббим, Худойим бор.

Ҳар сахар...

Ҳар сахар мен Каъбатуллоҳ
теграсида чарх урай,
Етти карра чарх уриб,
«Ё Раббано!» деб қичқирай.
Етти карра чарх уриб,
«Ё Раббано!» деб қичқириб,
Сўнг Халилуллоҳ мақомида
намозга ўлтирай...

Тавбалар айлаб дамо-дам
дилда ишқу кўзда ёш,
Бош эгиб, Раббим, Худойим
бирла мен суҳбат қурай...
Айлагач минг бир тазаррулар
ила арзу ниёз,
Ё Эгам, кўрсат жамолинг,
деб эшикка термулай.
Кўрдилар неча азизлар
Ҳақ таоло тальатин,
Ёлборурмен, Ҳақ жамоли
шуъласин мен ҳам кўрай.
Ҳақ жамоли шуъласидин
бир нишон кўрган замон
Оҳ уриб, даргоҳи улёга
ўзимни топширай.
Ҳақ ризосига етиб,
ҳижрон яқосин чок этиб,
Эй Жамол, мен ҳам саодат
мулкида даврон сурай...

Кўнгил пок бўлмаса...

Кўнгил пок бўлмаса, кўнгилда
покиза ният қайда?
Худойимга сифинмай,
одамийга тарбият қайда?
Башарсан, насли одамсан,
Худодан кўрк, Худодан кўрк,
Худодан кўркмасанг, инсофу
андиша, уят қайда?..
Жаҳонга ҳур келибсан,
дахраро ҳурлик шиорингдир,
Худого банда бўлмай
сенга, инсон, ҳуррият қайда?
Нажот гар истаюрсан,
айру бўл аҳли риёлардин,
Риёкорларда нафси
аждаҳо бор, орият қайда?
Аё кўнгли синиқ, деб
таъна этма, эътибор аҳли,
Жаҳонки дилшикаста бўлса,
менга офият қайда?
Маломатпеша бўлма,
лоф уриб адлу адолатдин,
Маломатпешаларга
бу жаҳонда оқибат қайда?
Шукр, Парвардигорим,
кўнглим ичра Биру Борим бор,
Кўнгилда Биру Бори
бўлмаганга охират қайда?

ер остидан илдиз келур

Жамол, остонага бошингни
қўйдинг, энди маҳкам тур,
Умид дарбозасини очмасанг,
умри абад қайда?

Бир жаҳон кўрдим...

Бир жаҳон кўрдим, нукул
инсон билан инсон талаш,
Жумла инсонларга ҳар кун
ер талаш, осмон талаш...
Кўкдаги бургутга боқма,
боқ оёғинг остига,
Нотавон уч-тўрт чумолига
яримта дон талаш.
Бир жаҳон кўрдимки,
яккаш ё гулув, ё гулгула,
Не талаш аҳли жаҳонга —
мансабу майдон талаш...
Гар бугундан чарчасанг,
ҳозирни қўй, мозийга боқ,
Бетиним жангу жадал,
Эрон талаш, Турон талаш.
Ҳар балони англаюрман,
лек билолмай доғдаман:
Не учун мўмин, мусулмонлар аро
имон талаш?
Эй Худойим, сен яратган
шу жаҳонни сайр этиб,
Кўрганимни сўйласам мен,
рост талаш, ёлғон талаш.
Неча бир мажлисни кўрдим,
неча бир минбарни ҳам,
Аҳли доно тортишурлар,
ном талаш, унвон талаш.
Қиссаю дoston ўқиб,
сочим оқарди оқибат,
Қиссаю дostonга мавзу:
ер талаш, жонон талаш.
Шоиро, жонлар чекарсан
биргина жонингни деб,
Жон талаш эрмиш бу дунёда
насибинг, жон талаш...

Сўнса бир юлдуз...

Сўнса бир юлдуз фалакда,
янги бир юлдуз келур,
Кечса кундуз, тун бўлиб,
тун ортидан кундуз келур.
Уйлама занжир солармен деб
ҳаёт дарёсига,
Тўлқину тошқин бу дарёнинг
суйи сўнгсиз келур...

Бўлма гофил, энди келмас
деб ҳақиқат йўлчиси,
Битта кетса, ўнта келгай,
ўнта кетса, юз келур.
Бу ниҳоллар қувради буткул,
қўқармайди дема,
Коинотдан қилча нур,
ер остидан илдиз келур.
Дилни хушлаб боғлару
тоғларни кучгай хуш ҳаво,
Балки у дилбар ҳаволар
сенсизу менсиз келур.
Ҳар йигитнинг толеида
бор муқаррар бир қувонч,
Гоҳи келгай жамланиб,
гоҳ яккаю ёлғиз келур.
Шоиро, кўнглингни чоғла
гул тамошосигаким,
Ўлкага олам тамошо
этгудек наврўз келур...

Билдим...

Кўнгилга қайғулар солган
шу жаҳон экан, билдим,
Жаҳоннинг ишлари элга
имтиҳон экан, билдим.
Яратди еру осмонни
азалдин сенга деб, эй дўст,
Вужудинг ер эса, кўнглинг
осмон экан, билдим.
Имон қуёшидан агар
бағрингда ёнса ўт.
Япроғинг яшилдир, умринг
беҳазон экан, билдим.
Етар қулоқларимга бир
кўнғироқ жарангоси,
Нафас-нафас ўтгувчи
карвон экан, билдим.
Оламга термул кўзларинг
қуёшга тўлдириб,
Меҳр демаким, азалдин
армуғон экан, билдим.
Меҳр тиланиб гоҳида
ичимда йиғлармен,
Бунингдек йиғларимни
билмагон экан, билдим.
Жамол, айлама ўзга бир
манзили масканни ҳавас,
Нигорим маскани ўшал
Ғиждувон экан, билдим...

ингичка ўқиладиган ҳарфларни йўғон, чўзиладиган ҳарфларни эса ҳаддан ошиқ чўзиб ё қисқа қилиб, қисқа ўқиладиган ҳарфларни чўзиб, димоғдан чиқариш лозим ўринларда димоғдан чиқармай ўқиш каби. Булар яширин хато дейилади.

Биринчи тур хатолар содир этилганида оят маъноси бузилади. Иккинчи тур хато-

АЛЛОҲ ТАОЛО МУҲАББАТИГА САЗОВОР БЎЛИНГ

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ
ذِي عِوَاجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

Мазмуни: “Раббиларидан қўрқсинлар деган истакда араб тилида хатосиз Куръон нозил қилдик” (Зумар, 28).

وَرَتِّلِ الْقُرْءَانَ تَرْتِيْلًا

Мазмуни: “Куръони каримни шошмай, ҳарфларини аниқ қилиб, вақфларга риюя этиб, хатосиз ўқинг!” (Музаммил, 4).¹

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларида бундай деганлар: “Куръонни хатосиз ўқувчи фаришталар билан биргадир”.²

Мазкур оятлар ва ҳадисда баён этилганидай, Куръони

карим тажвидга мувофиқ ўқилганидагина хатосиз ўқилган бўлади. Ҳар бир ҳарфни ўз махражидан чиқариб, уни сифатига, яъни, йўғон бўлса йўғон, ингичка бўлса ингичка қилиб талаффуз этиш тажвиддир.

Куръони каримни тажвидга мувофиқ ўқиш ҳар бир мусулмонга фарзи айндир. Тажвид талабларини бузиб ўқиган киши гуноҳкор бўлади. Чунки бу ҳолда кўп оятларнинг маъноси бузилади.

Уламолар Куръони каримни тажвидга мувофиқ ўқимаган киши икки хатодан бирини содир этиши мумкин, дейишган.

Биринчиси, ҳарфлардан бирини тушириб ё ортиқча ҳарф қўшиб ё бир ҳарф ўрнига бошқасини талаффуз қилиш. Булар очиқ хато ҳисобланади.

Иккинчиси, ҳарфларнинг сифатини бузиб, яъни, йўғон ўқиладиган ҳарфни ингичка,

ларга йўл қўйилганида оят маъноси ўзгармаса-да, сўз гўзаллиги ва жарангига пуртур етади.

Куръони карим ўқишда ҳар қандай — хоҳ очиқ, хоҳ яширин хато қилиш ҳаромдир (“Базозийа”). Ҳаромдан сақланиш эса фарздир. Демак, Куръони каримни тўғри ва хатосиз ўқиш лозим.

Ҳар бир мусулмон Куръони каримдан камида уч ё тўрт сурани ёд олишга интилар экан, уларни қорилар олдида ўқиб, хатоларини тўғрилаб, тажвидга мувофиқ қилиб ўқисалар, Аллоҳ таолонинг муҳаббатига сазовор бўладилар. Расулulloҳнинг башоратлари шундай..

Муҳаммад ЛАТИФ,
“Исломобод” жомеъ
масжидининг имом-хатиби

¹ “Мунтаҳаб фи тафсирил-Куръан”. Қоҳира, 1988.

² Мавлоно Яъқуб ибн Саййид Али. “Шарҳи ширъатил Ислам”.

БИР ДИЛИ БЕҒАМНИ ИЗЛАБ

Хожа Фахриддин ибн Масъуд Бухорий (мил. 1365—1436) валийulloх шоир, тарбиячи ва маърифатпарвар зот бўлганлар. Бухоро мадрасаларида Куръон, тафсир, ҳадис, фикҳ ва бошқа илмларни пухта ўзлаштириб, замона алломаси бўлди. “Исмаат”, “Носирий” тахаллусларида араб, ўзбек, тожик тилларида ижод қилганлар. Хожа Фахриддин Бухорийнинг 1035 байтли «Иброҳим Адҳам» достони ўзбек тилида ёзилган.

Бу зоти шариф ҳақларида Абдурахмон Жомийнинг «Баҳористон», Алишер Навоийнинг «Мажолис ун-нафоис», «Мезон ул-авзон», Давлатшоҳ Самарқандийнинг «Тазкират уш-шуаро», Мулло Мир Абдуллохожа Бухорийнинг «Китоби назми Муллозода» каби асарларида қимматли маълумотлар берилган. Давлатшоҳ Самарқандий бундай ёзади: “Хожа Исмаатнинг ошиқона ғазаллари ва орифона суҳанларининг шуҳрати Шох-

руҳ Султон замонасида шундай юксак бўлдики, кишилар ўтган (шоир)лар шеърини мутолаа этмоқ, уларни эсламоқни фаромуш айлади.»

Хожа Фахриддин Бухорийнинг Халил Султон, Хаёлий Бухорий, Бисотий Самарқандий каби шогирдлари бўлган. У кишининг девонлари Санкт-Петербург, Душанбе, Филадельфия, Лондон, Калкутта, Бухоро шаҳарларидаги кутубхоналарда сақланмоқда.

Хожа Фахриддин Бухорий соҳибкаромат зот эди. 2004 йилнинг феврал ойида Хожа Исмаатуллох зиёратгоҳида ободонлаштириш ишлари бошланди. Баланд мақбара, масжид, даҳма тикланди. «Хожа Исмаатуллох боғи»га асос солинди. Валий шоирнинг девони нашрга тайёрланмоқда.

**Садриддин Салим БУХОРИЙ,
Самад АЗИМОВ**

Хожа Фахриддин БУХОРИЙ

Ғазаллар

Дардли риндлар шеvasи айш ила ишрат эмас,
Заҳраро унган балога бол шифои дард эмас.
Сен қувончдан сўйлама дилхасталарнинг олдида
Ғам, аламнинг шарбати дору бўлар, шарбат эмас.
Кўнгли муштоқларга Ёрнинг куйидан келгай бало,
Бу мусофирга шу юкдан ўзгаси қисмат эмас.
Таъна қилма бедард деб бепарволар ҳолига,
Мардни номард атаб юрган кишилар мард эмас.
Изла ғурбат йўлини, Исмаат, ки ёғду сочмагай,
Сояпарварлар, нечунким, офтобдай оламгард эмас.

Бу оламда дили осудаю беғам топилмас,
Икки оламда кўнгил истаги бир дам топилмас.
Ғам аро мажруҳ юракдан излама шодлик ҳидин,
Не учунким, ғам чекиб завқ топган одам топилмас.

Ҳамдаминг меҳрига дил берма умр бўстонида,
Чунки ҳам ёр, ҳам вафодор бўлгулик ҳамдам топилмас.
Дилга роз айтдим-у, аммо у ичирди менга қон,
Кошки аввал билсам эрди, менга маҳрам топилмас,
Мисли Исмаат неча йил сарсон юрдик юртма-юрт,
Бир дили беғамни излаб, воҳки, ҳеч ҳам топилмас.

Жабринг хушдурур барчанинг вафосидан,
Дашноминг яхшироқ барчанинг дуосидан.
Лутф айлаб, асрагил — бизга бегоналик,
Барча бегонага ошнолик балосидан.

Агар ҳушёр эсанг, ўтганни унут,
Агар ошиқ эсанг, жон-танни унут.
Замон ғам-шодлиги ўткинчидир, бил,
Шукр эт, келмаган эртангни унут.

*Форсчадан
Самандар ВОҲИД
таржималари*

КИЧКИНА УМАРНИНГ ҲИКОЯЛАРИ

Тўртинчи ҳикоя

Қишлоқдан шаҳар марказидаги уйимизга қайтаётган эдик. Машина текис йўлда учиб борар, мен эса ортда қолаётган дарахтлар ва кенг далаларни томоша қилиб кетар эдим. Укам Абдуллоҳ онамга ўзича нималарнидир чулдирадди. Шунда Зайнаб:

— Дада, бутунимиз жуда чиройли ўтди-а? Юсуф амаки яхши одам экан. Шунча ширин таомлар қилдирди, мазаси ҳалиям оғзимда, — деб қолди.

Отам йўлдан кўзларини узмаган ҳолда жавоб бердилар:

— Ҳа, қизим, буларнинг бари Юсуф амакининг садақатидан. Садоқат инсон ахлоқининг зийнати ҳисобланади.

— Отажон, садақат нима дегани? — деб сўрадим мен.

— Сизларга бир воқеани айтиб берай, ўшанда “садоқат” тушунчасини янада яхшироқ аниқлайсиз. Юсуфнинг отаси деҳқон эди. Бир йили ҳосил яхши бўлмади, жиддий зарарга учради. Қарз берган кишилар ҳар куни келиб, ундан қарзларини талаб қилишар, тезроқ тўламаса, қарзининг эвазига ерини арзон-гаров олишни режалаштириб юришган эди. Шунда Юсуфнинг отаси раҳматли бобонгизнинг олдига келиб, аҳволини тушунтирди ва ерини бегоналардан кўра отамга сотмоқчи эканини билдирди. Отам хоҳлаган пайтида қайтариш шарти билан қарз бериши мумкинлигини айтди. Юсуфнинг отаси рози бўлиб, пулни олди ва бутун қарзларини узди. Келаси йил эса яна ғайрат билан ишлади. Юсуф ҳам укалари билан эртаю кеч отасига ёрдам беришди. Ҳосил мўл бўлиб, уларнинг аҳволи анча яхшиланди. Отасининг биринчи қилган иши қарзини тўлаш бўлди. Орадани шунча йиллар кечди, аммо дўстлигимиз ҳамон аввалгидай беғубор... Садоқат деб хоҳ кичик, хоҳ катта яхшилик қилган инсонни бир умр унутмай, унинг ҳурматини, қадрини билишдаги қатъиятга айтилади. Севикли Пайғамбаримиз (соллаллоҳу

алайҳи ва саллам) бу хусусга катта эътибор берганлар. Уйда лугатлардан бу сўзнинг маъноларини қараб чиқсангиз, тўлиқ маълумотга эга бўласиз. Хоҳласангиз, ҳозир мен Пайғамбаримиз саҳобаларига айтган бир ҳикояни сўзлаб бераман.

Дарров рози бўлди. Дадам ҳикоя қила бошладилар:

“Қадимда уч киши яшаган бўлиб, бирининг баданига ярачақа тошиб, бедаво дардга чалинган, иккинчисининг сочи тўкилиб, бошида бирор тук қолмаган, учинчисининг эса кўзлари кўрмас экан.

Аллоҳ таоло баданига ярачақа тошган кишининг олдига бир фаришгани юборибди. Бу пайтда у бир дарахт тагига ўтириб, ҳўн-ҳўн йиғлаётган экан. Фаришта инсон суратида ёнига келибди ва:

— Шу касалликдан кутулиб, инсонлар орасида яна олдинги обрў-эътиборинг қайтарилишини истайсанми? — дебди. Хаста одам:

— Сен мени бу дардан халос қила олармидинг?

— Аллоҳнинг изни билан сўраганингни бажо келтираман.

— Дардим тузалиб, ҳаммамнинг ҳаваси келадиган бенуқсон танам бўлишини истайман.

Фаришта “Бисмиллаҳ” деб ҳалиги кишининг баданига қўл теккизибди. Шунда бирдан яралар йўқолиб, кишининг аҳволи яхшилана бошлабди. Фаришта:

— Муҳтожлик кўрмай яшашга етадиган мол-дунёга эга бўлишни хоҳлайсанми? — дебди. Хурсандчилиги янада ошган киши: “Ҳа!” деб жавоб берибди.

— Мол-давлатнинг қай туридан истайсан?

— Туя истайман, чунки туя бу ерларда энг қиммат ҳайвон.

Фаришта унга бир бўғоз туя берибди ва:

— Ол! Сен учун яхшиликларга васила бўлсин! — дея кўздан гойиб бўлибди.

Кейин фаришта сочлари тўкилиб кетган кишининг олдига борибди. Боши устида пашша-

лар гулгун ўйнаса-да, кал киши қўл кўтариб, уларни ҳайдамас ҳам экан. Фаришта унга яқин келиб сўрабди:

— Сени бу хорликдан қутқаришимни хоҳлайсанми?

— Яхши гап, лекин бу иш қўлингдан келмаса керак.

— Мен Аллоҳнинг фариштасиман, бу ишни бажариш учун юборилдим, — дебди фаришта.

— Ундай бўлса, жуда гўзал сочим бўлишини хоҳлайман.

Фаришта унинг бошига теги нар-тегинмас, нурда ялтираб, кўзни оладиган қоп-қора сочлар ўсиб чиқа бошлабди. Сўнг фаришта биринчи кишидан сўраганидек, ундан ҳам қандай мол-давлат хоҳлашини сўрабди. Сочлари чиройли бўлган киши сизим бўлишини истайман дегач, ниятини бажо келтирибди...

Сўнгра фаришта сўқир кишининг олдига борибди. Унга бу дардан халос этиши мумкинлигини айтибди. Кейин эса Аллоҳнинг исмини зикр этиб, аста кўзларини силабди.

Кўр кўзлари очилган киши ўша заҳотиёқ: “Улуғ Раббимга чексиз шукрлар бўлсин!” дебди. Фаришта ундан қандай мол-дунё хоҳлашини сўраганида:

— Мен кўзларимга етишдим. Бошқа ҳеч қарса хоҳламайман. Шунинг ўзи менга kifoya, — дебди кўзи очилган киши.

— Албатта нимадир сўрашинг керак. Бу Аллоҳнинг амри.

— Бир кўй менга етади.

Фаришта унинг сўраганини бериб, ҳаққига дуо қилибди.

Орадани оилар, йиллар ўтибди. Баданига яра тошган киши тез орада катта бойга айланибди. Туялари шунчалик кўпайибдики, саноғини ўзи ҳам билмас экан. Сочи тўкилган киши ҳам бойигандан-бойиб бораверибди. Қорамоллари бутун адирни тўлдирибди. Қўй сўраган сўнгги кишининг ҳолати ҳам икки дўстиникидан кам эмас экан.

Лекин, болаларим, Аллоҳ таоло вақти-вақти билан бандала-

рини имтиҳон қилади. Инсон бошига тушадиган дард-фалокат ҳам, мол-дунё ва соғлиқ ҳам бу имтиҳоннинг ҳар хил кўринишларидир. Аллоҳ соғлиқ ва бойлик берган бу инсонларини ҳам олдинда имтиҳон кутиб турар эди.

Тери касаллигига чалиниб тузалган бой киши бир кунни чодирида ўтирганида, фаришта худди унинг аввалги қиёфасида, яъни, баданига яра-чақа тошган бир ҳолда унинг хузурига кирибди ва:

— Мен фақир мусофирман, мол-давлатимдан айрилдим. Юртимга етиб олишим учун ёрдминга муҳтожман. Сенга бу гўзалликни, роҳатли ҳаётни берган Зот хотири учун менга бир туя берсанг, — дебди.

Кишининг қошлари чимирилиб, жаҳли чиқибди:

— Қани, бу ердан йўқол-чи. Шундоқ ҳам бошқаларнинг эҳтиёжини таъминлаб, етарлича яхшилик қиляпман, — деб тиланчи қиёфасидаги фариштани ҳайдаб солибди.

— Мен сени танигандекман. Сен бир пайтлар бутун баданини яра босиб, кўчаларда тиланчилик қиладиган киши эмасмисан?

Сўнгра Аллоҳ дарддан қутқариб, шунча мол-дунё бермаганмиди? — деб сўрабди фаришта.

— Йўқ, нималар деяпсан? Янглишяпсан, бу бойликлар бари ота-бобомдан қолган.

— Агар ёлғон гапираётган бўлсанг, Аллоҳ яна аввалги ҳолингга қайтаради, — деб фаришта йўлида давом этибди. Сўнгра кал бошига гўзал сочлар чиқиб, сўнг бойиб кетган кишининг хузурига келибди.

— Мен фақир одамман. Инсонлар мени давраларига қўшишмайди, ёрдам беришмайди. Неча кундан бери томоғимдан бир луқма ҳам ўтмади, очликдан силлам қуриди. Сенга бу гўзалликни берган, бой-бадавлат қилиб қўйган Улуғ Зотнинг хотири учун менга ёрдам бер, — дебди фаришта.

Лекин у ҳам жуда кўпол муомала қилиб, ҳайдаб юборибди. Шунда фаришта:

— Мен сени танидим. Сен қачонлардир сочлари тўкилган, кўринишидан одамлар ирганани-

ган бир ҳолдалигингда Аллоҳ бу дарддан халос қилган ва мана шу бойликларни берган киши сен эмасмисан? — деб сўрабди.

Туғилганимдан бери шундай чиройлиман. Айтаётганинг бу бойликларни эса менга отам мерос қолдирган, — дебди у.

Шунда фаришта:

— Агар гапларинг ёлғон бўлса, Аллоҳ сени яна аввалги ҳолингга қайтаради, — дебди.

Кейин учинчи кишининг қошига йўл олибди. Кўр кўзлари очилган бу киши бир дарахт тагида, бутун яйловни эгаллаган қўйларини томоша қилиб ўтирарди. Унинг ҳеч қандай ёрдамчиси йўқ, сурувга бир ўзи қарар эди. Фаришта фақир одам қиёфасида яқин келиб:

— Мен фақир бир йўловчиман. Узоқ йўлдан келяпман. На бир бошпанам, на ейишга бурданоним бор. Сенга кўзларингни қайтариб берган ва шунча мол-дунё берган Аллоҳ ҳаққи, менга битта қўй берсанг, мен уни эҳтиёжимга ишлатар эдим. Ҳаққингга дуо қиламан, — дебди.

Унинг гапларини диққат билан эшитган киши:

— Тўғри айтяпсан. Мен бир замонлар кўр эдим. Аллоҳ кўзларимни очди ва менга жуда кўп мол-дунё берди. Эй ғариб киши, Аллоҳ учун бўлса, бир эмас, истаганингча қўй ол. Сендан қолгани ҳам менга етиб ортади. Чунки буларнинг барини Аллоҳ берган, — дебди.

Шунда фаришта:

— Молларинг сенга муборак бўлсин. Аллоҳ сен билан бирга яна икки кишини имтиҳон қилди. Лекин улар олдинги ахволларини унутиб, мол-дунёлари билан ғурурланиб кетишди, — дебди ва кўздан ғойиб бўлибди...

Ҳикоя тугагач, дадам сукутга толдилар. Зайнаб қизиқиб сўради:

— Дада, Аллоҳни унутган икки киши қандай жазога учраган?

— Туялар эгасининг хасисларча муомаласидан кейин юқумли касаллик туфайли барча туялари қирилиб кетибди. Ўзи эса яна эски касалига чалиниб, хор-зор бўлибди. Қорамоллари бор кишининг оқибати ҳам шундай бўлибди. Бир кунни осмонни қоп-қора булуғлар қоплабди. Чақмоқлар чақиб, шаррос жала қуйибди. Кучли сел келиб, молларини оқизиб кетибди. Бир зумда бор-йўғидан айрилган киши ақдан озиб, яна сочлари тўкилиб тушибди. Шу зайлда, Аллоҳ таоло Қуръони каримда бир неча марта огоҳлантирганидек, неъматлар ва фалокатлар билан имтиҳон қилиш ҳикмати яна бир бор иботланибди.

Шунда мен ҳам отамга бир саволни бердим:

— Дада, Юсуф амакининг ҳолати билан кўзлари очилган кишининг садоқати ўртасида бир оз фарқ борга ўхшайди.

— Ҳа, ўғлим, жуда яхши англабсан. Юсуф амакининг инсонийликка хос ҳамда бу дунёга оид бир садоқат намунасини кўрсатди. Ҳикоядаги киши эса, дунё ҳаётини бир чеккага қўйиб, фақат Аллоҳга оид куллик вазифасини адо этган. Лекин ҳар икки ҳолатда ҳам “садоқат” деган бу фазилат гўзал ахлоқ белгисидир. Бу етук инсоннинг энг кучли хусусияти ҳисобланади, уни на мол-дунё билан, на куч-қудрат ва на бошқа бирор нарса билан қўлга кирита оласан.

Бу гаплар отамнинг машинада айтган охири сўзлари бўлди. Чунки уйимизга ҳам етиб келган эдик.

Маҳмуд МАЪМУРЖОН
тайёрлади

Муҳаммад СОЛИҲ МУНАЖЖИД

*Инсонлар энгил санайдиган,
аслида сақланишлари вожиб бўлган*

ҲАРОМ НАРСАЛАР

*Сеҳр, фолбинлик**

Сеҳр куфрдир, ҳалок қилувчи етти катта гуноҳдан биридир. У зарар беради, асло фойда бермайди. Аллоҳ таоло уни ўрганиш ҳақида бундай деган: “Уларга фойда бермайдиган, аксинча, зарарли нарсаларни ўрганадилар” (Бақара, 102, мазмуни). Яна Аллоҳ айтади: “Сеҳргар қаерда бўлмасин, нажот топмайди” (Тоҳа, 69, мазмуни) деган.

Сеҳр билан шуғулланадиган киши кофирдир. Бу ҳақда Аллоҳ таоло: “Сулаймон кофир бўлган эмас, балки одамларга сеҳр ўргатадиган шайтонлар кофирдир...” (Бақара, 102, мазмуни). Сеҳргарнинг жазоси уни қатл қилишдир, ундан топилган пул эса, ҳаром ва жирканчдир. Сеҳр ҳозирги халқ тили билан айтилганида, “иссиқ-совуқ қилиш” каби амаллардир. Баъзи жоҳил, имони заиф кимсалар, кишиларга зулм қилиш ёки рақибларидан ўч олиш учун сеҳргарга боради, бошқа баъзилари эса, сеҳрни қайтариш учун сеҳргарга илтижо қилиб, ҳаром ишга қўл уради. Мўминлар Аллоҳ таолога илтижо қилиши, шифони ҳам Аллоҳдан сўраши, сеҳрни қайтарувчи ва шифо бўлган Фотиҳа, Ихлос, Фалақ ва Нос каби сураларни ўқишлари лозим.

Ғайбни билишни даъво қилган қоҳин ва фолбинлар ҳам кофир кимсалардир. Аллоҳдан бошқа ҳеч ким ғайбни билмайди. Пайғамбарлар ҳам, Аллоҳ ўзи билдирмаса, билмайдилар.

Фолбинлар содда, ишонувчан одамларнинг пулларини олиш учун турли ҳийла-найрангларни ишлатади. Агар тасодифан бир гапи тўғри чиқса, тўқсон тўққиз гапи ёлғон чиқади. Ғофил, қалб кўзи кўр бандалар эса, бу нарсанинг фаҳмига бормай, ўша тасодифан битта тўғри айтганини эшитиб: “Вой, ҳаммасини тўппа-тўғри топди-я!” деб келажакларини ҳамда бахтли ёки бахтсиз эканларини билиш, оила ва тижоратда ютуқларга эришиш, йўқотган нарсаларни топиш мақсадида фолбинлар ҳузурига боради.

Фолбин ҳузурига борган киши у айтган сўзларни рост деб ишонса, кофир бўлади, Ислом миллатидан чиқади. Бунинг далили Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ушбу сўзларидир: “Ким қоҳин ёки фолбиннинг олдига

бориб, у айтган нарсаларга ишонса, Муҳаммадга (алайҳиссалом) нозил бўлган нарсага (Қуръонга) кофир бўлади” (Имом Аҳмад ривояти).

Фолбин олдига синаш учун борган бўлса, кофир ҳисобланмайди, аммо қирқ кун намози қабул бўлмайди. Ушбу ҳадис бунга далилдир: “Ким фолбинга бориб, бирон нарса ҳақида ундан сўраса, қирқ кун унинг намози қабул бўлмайди” (Муслим ривояти). Демак, унга тавба қилиш ва намозларини қайта ўқиш вожиб бўлади.

Бурж ва юлдузлар ҳодисаларга ҳамда инсонларнинг ҳаётига таъсир қилади деб ишониш

Зайд ибн Халид ал-Жуханий айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Худайбияда тунда ёққан ёмғирдан сўнг бомдод намозини бизларга имом бўлиб ўқидилар. Намоз тугагач, саҳобаларга юзланиб: “Раббингиз нима деди, биласизларми?!” деб сўрадилар. Саҳобалар: “Аллоҳ ва унинг Расули билади”, дейишди. Айтдилар: “Бандаларимдан баъзиси мўмин ва баъзилари кофир бўлди. Аллоҳнинг фазли ва раҳмати билан бизга ёмғир ёғди дегани — мўмин, у юлдузга ишонмайди; фалон ва фалон юлдузлар сабабли ёғди дегани — кофир, у юлдузга ишонади» (Бухорий ривояти).

Рўзнома ва ойномаларда чиқадиган толеъ юлдузига, мунажжимлар башоратига мурожаат қилиб, юлдуз ва фалакларнинг бахтга таъсири бор деб эътиқод қилган киши мушрик бўлади. Агар шунчаки бир эрмак учун ўқиса, осий, гуноҳкор бўлади. Зеро, ширк василаси билан тасалли олиш ножоиздир. Шайтон васвасаси билан уларга ишониб, мушрик бўлиб қолиши мумкин.

Аллоҳ азза ва жалла фойда қилмаган нарсаларни булар фойдалидир деб эътиқод қилиш

Баъзилар исирик, тақа, кўзмунчоқ каби нарсалар балоларни даф қилади деб ишонади. Улар сеҳргар ва фолбиннинг айтганини қилиб ёки урф бўлганидан у нарсаларни иморатларига, тоқларига, машиналарига, бўйинларига ва болаларига осиб ё кийимларига тикиб қўядилар, Бу ишлари, шубҳасиз, Аллоҳга ишонишга зиддир ва ҳаромдир.

* Давоми. Бошланиши ўтган сонда.

Пайғамбар (алайҳиссалом) айтдилар: “Ким кўзmunчоқ каби нарсаларни боғлаб олса, мушрикдир” (*Аҳмад ривояти*). Бошқа бир ҳадисда: “Пайғамбар (алайҳиссалом) бир кишининг қўлида мисдан бўлган ҳалқани кўрдилар ва: “Бу нима?” деб сўрадилар. У: “Заифликдан”, деди. Расулulloҳ: “Буни ечиб ташла, бу заифликни зиёда қилади, холос. Агар шу ҳолатда ўлиб кетсанг, нажот топа олмайсан”, дедилар (*Имом Аҳмад ривояти*). Расулulloҳ бир кишининг қўлида иситмадан ип боғланганини кўриб, кесиб ташладилар-да: “Уларнинг кўплари мушрик бўлган ҳолатда Аллоҳга имон келтирадилар”, мазмунидаги оятни ўқидилар.

Ибодатларда риё бўлиши

Барча солиҳ амаллар риёдан холи ва суннатга мувофиқ бўлиши шарт. Ибодатни инсонлар кўрсин деб адо этган киши кичик ширк қилган бўлади. Ва бу амал ҳисобланмайди. Инсонлар кўрсин деб намоз ўқиш, садақа беришлар риёдир. Аллоҳ таоло айтади: “Албатта, мунофиқлар Аллоҳни алдамоқчи бўладилар. Ҳолбуки Аллоҳ уларни “алдаб” қўйгувчидир. Мунофиқлар қачон намозга турсалар, дангасалик билан, хўжакўрсинга турадилар ва Аллоҳни камдан-кам ёдга оладилар” (*Нисо, 142*).

Шунингдек, бирон-бир амалини овоза этиш учун қилиш ҳам ширкдир. Бу ҳақда ваъидлар ворид бўлган. Шулардан Ибн Аббос (розийаллоху анху) Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) ривоят қилган ҳадисда бундай дейилган: “Ким бир амални одамлар эшитсин деб қилса, Аллоҳ уни шарманда қилади, ким риёкорлик кўрсатса, Аллоҳ уни жазолайди”.

Ким ибодатни ҳам Аллоҳ учун, ҳам инсонлар кўрсин деб қилса, у амал бекордир. Ҳадиси қудсийда: “Менинг шерикчиликдаги улушга ҳожатим йўқ. Ким бир амални Мен ва ўзга учун қилса, уни ва амалини назарга олмайман” (*Муслим ривояти*).

Ким бир амални Аллоҳ учун бошлагач, унда риё ҳисси пайдо бўлса-ю, дарҳол уни даф қилса, амали дуруст бўлади. Лекин уни даф қилмай, нафси у билан таскин топса, амали ботил бўлади.

Ирим қилиш

Аллоҳ таоло айтади: “Агар уларга яхшилик келса, “Бунга ўзимиз ҳақдоримиз”, дейишади. Агар уларга бирон ёмонлик етиб қолса, Мусо ва у билан бирга (унга иймон келтирган) кишилардан бадғумон бўладилар” (*Аъроф, 131, мазмуни*).

Арабларда шундай одат бор эди: улардан бири сафарга чиқмоқчи бўлса, бир қушни ушлаб, сўнг қўйиб юборар эди. Агар қуш ўнг тарафга учиб кетса, буни яхшиликка йўйиб, сафарини бошларди. Агар чап тарафга учиб кетса, буни ёмон аломат деб орқасига қайтарди. Пайғамбар

(алайҳиссалом) бу амалнинг ҳукмини баён қилиб: “Ирим ширкдир”, деганлар (*Аҳмад ривояти*).

Сафар ойида тўй қилмаслик, қиз тўйига ниёз бермаслик, қалампирни қўлдан олмаслик, “13” рақамини бахтсиз рақам ҳисоблаш, йўлидан қора мушук ўтса, ортга қайтиш каби иримлар инсон имонига раҳна солувчи ҳаром ишлар жумласидандир. Пайғамбар (алайҳиссалом) бундай эълон қилганлар: “Ирим қилган ва ирим қилдирган, фол очган ва фол очдирган ёки сеҳр қилган ва сеҳр қилдирган биздан эмас” (*Табароний ривояти*).

Ирим нафс табиатидан биридир. Ундан халос бўлишнинг давоси Аллоҳ азза ва жаллага таваккул қилишдир. Абдуллоҳ ибн Масъуд (розийаллоху анху) айтганлар: “Қайси биримизда иримга мойиллик бўлса, Аллоҳ таолога таваккул қилса, уни кетказди” (*Абу Довуд ривояти*).

Аллоҳдан бошқа билан қасам ичиш

Аллоҳ субҳонаху ва таоло махлуқотларидан истаганининг номи билан қасам ичади. Аммо махлуқлар Аллоҳ номидан бошқа билан қасам ичишлари мумкин эмас. Кўпгина инсонларга Аллоҳ номидан бошқа билан қасам ичиш одат бўлиб қолган. Қасам улуғлашдир. Аллоҳдан бошқани улуғлаб бўлмайди. Абдуллоҳ ибн Умар (розийаллоху анху) ривоят қилган ҳадисда: “Аллоҳ таоло сизларни ота-боболарингиз номи билан қасам ичишингиздан қайтарган! Ким қасам ичса, Аллоҳ номи билан қасам ичсин ёки жим бўлсин” дейилади (*Бухорий*). Бошқа ҳадисларда: “Ким омонат билан қасам ичса, биздан эмас” (*Абу Довуд*); “Ким Аллоҳ номидан бошқа билан қасам ичса, ширк қилибди” деб марҳамат этилган (*Аҳмад*).

Қаъба билан, нон билан, пайғамбар ёки авлиёларнинг ҳурмати билан, ота-она ва фарзанд номлари билан қасам ичиш мумкин эмас. Буларнинг барчаси ҳаромдир. Ким шулардан бири билан қасам ичган бўлса, унинг каффорати “**Ла илаҳа иллаллоҳ**” дейишдир. Саҳиҳ ҳадисда: “Ким Лот, Уззо номи билан қасам ичган бўлса, “Ла илаҳа иллаллоҳ” десин” (*Бухорий ривояти*) деб буюрилган.

“Аллоҳга ва сенга суянганман”, “Аллоҳ ва сен бўлмаганинда...”, “Бу нарса Аллоҳдан ва сендан”, “Замон бузилиб кетди”, “Ёмон замон бўлди”, “Бу омадсиз пайт”, “Замон алдовчи” ва ҳоказо сўзлар ҳам ножоиз сўзлардир. Замонни ҳақоратлаш мумкин эмас. Зеро, замонни яратган Аллоҳдир.

“Абдумасиҳ”, “Абдунабий”, “Абдурасул” ва “Абдулхусайн” каби исмлар маъно жиҳатидан хато бўлгани учун уларни ном қилиш жоиз эмас.

Камолиддин ИНОЯТУЛЛОҲ
таржумаси

Зирк

(қорақанд)

Қадимги гиёҳшунослик китобларида “зиришк”, “зож”, “зирнак”, “амбарбари”, “қорақанд”, “барбарис” деб номланган зирк ўсимлигининг нордон барги, меваси ва илдизи таркибида алкалоидлар, А, С, Е, В дармондорилари, фруктоза, гуликоза, ошловчи моддалар, эфир мойлари, органик кислоталар, минерал тузлар, бўёқ ва бир қанча фойдали моддалар бор.

Ибн Сино зиркни чанқоқ қолдирувчи, иситма хуружидан халос қилувчи, меъда ва жигар фаолиятини яхшиловчи, юракни қувватлантирувчи, ични боғловчи, сафрони ҳайдовчи, бавосил ва яна кўплаб касалликларга

шифо сифатида тавсия этган. Абу Райҳон Беруний зирк пўстидан тайёрланган шарбат куйган танани даволашини ва оғриқни пасайтиришини айтган.

Халқ табобатида зиркдан юрак-қон томири, асаб фаолияти сустрлашганида, ошқозон-ичак, сариқ, зотилжам, хафақон, безгак, бод каби касалликларни даволашда фойдаланилади. У иштаҳа очиш ва ўт ҳайдаш хусусиятига ҳам эга.

Фойдали маслаҳатлар

1. Зиркнинг қурилган ва ҳўл баргидан чой дамламаси ўрнида фойдаланса бўлади.

2. Сурункали холетсиститни даволашда икки чой қошиқ зирк мевасини 250 мл. сув билан сирли идишга солиб, 20-30 дақиқа паст оловда қайнатилади ва кунига 2-3 маҳал овқатдан олдин 1-2 ош қошиқдан ичилади.

3. Суяк синганида, бўгин чиққанида, лат еганида, бўгин ва мушак оғриқларида зиркнинг шохи, илдизи ёки пўстлогидан

тайёрланган қиёмдан мошдек миқдорда олиб, озгина қайноқ сув ёки сутда эритиб, кунига икки маҳал овқатдан олдин ичилади.

4. Наша ва тамаки билан заҳарланган, чекишни ташламоқчи бўлганлар зирк илдизини қайнатиб ичишса, фойда беради.

5. Олма шарбати ва зирк сувидан тенг миқдорда, зирк сувининг ярмича лимон суви ва озгина шакар қўшилиб, қайнатилади. Бу қайнатма заҳарни кесиш, нафас ва юрак сиқилини, иситмани, иштаҳасизликни бартараф этиш хусусиятига эга.

6. Зирк сувининг мизожи совуқ бўлиб, сафрони йўқотади, чанқоқни қондиради, истискога фойда қилади, меъда ва жигар йўлини очади, ортиқча балғам ёки жигар сустлигидан юз берувчи ич кетишини қолдиради.

7. Зирк заъфаронга кўшиб истеъмол қилинса, ҳазм қувватини оширади.

8. Зирк барги кўшиб сиркаланган сабзавот ва мевалар узоқ муддат яхши сақланади.

Эслатма

Зирк иссиқ мизожли кишиларга фойда беради. Совуқ мизожли ҳамда қабзият, қуланж билан хасталанган кишилар учун зарарли.

Сафар МУҲАММАД

Гар соғлиқ истасанг ема ҳеч овқат
Иштаҳанг ғалаба қилмасдан бурун.

Алишер Навоий

Доим дардманддур тамагир кўнгил,
Кўлингдан келса ҳеч тама қилмагил.

Абулқосим Фирдавсий

Кишида кўп иллат кўп емақдандир,
Касаллик, уқубат кўп емақдандир.

Фаридиддин Аттор

Энг яхши ҳаёт саломатлик ва хотиржамликда
ўтказилган ҳаётдир.

Абу Али ибн Муҳаммад

Тўрт нарса сихат-саломатликни сақлайди: иштаҳа келганида овқат ейиш, оғир нарсаларни кўтаришдан тийилиш, ҳаракат ва ҳаракатсизликни меъёрида тутиш, ўзидан ғамни қувиш.

Муиниддин Жувайний

Икки нарса кўнгилни фасодга элтади: бири
тўла ейиш, бири кўп ухлаш.

Муҳаммад Сиддиқ Рушдий